Δημητρίου Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ἐκόμισε μεγαλοπρεπῶς τὰ λείψανα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἔθηκεν ἐν Δημητριάδι. Ἐζητήθη λοιπὸν ὁ τάφος εἰς τρία μέρη ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ εἰς ἓν ἐντὸς αὐτῆς. Καὶ ὁ μὲν τάφος δὲν εὑρέθη, ἀλλ᾽ ὁ κόπος δὲν ὑπῆρξε μάταιος, διότι κατὰ τὰς θέσεις ταύτας εὑρέθησαν συστάδες τάφων τῆς Γ΄ καὶ Β΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οἵτινες ἀπέδωκαν ἀξιόλογα εὑρήματα, ἤτοι τέσσαρας μεγαρικοὺς σκύφους μετ᾽ ἐκτύπων παραστάσεων τῶν μεταμορφώσεων τῆς Κίρκης, τῆς μονομαχίας Μενελάου καὶ Πάριδος, τοῦ μύθου τοῦ Ἐριχθονίου καί τινων συμπληρωμάτων, χρυσᾶ τινα ἐνώτια καὶ ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν πήλινα ἀγαλμάτια διατηροῦντα πολυχρώμους βαφάς, ὧν τινα φέρουσι σφραγίδα τῶν ποιησάντων αὐτὰ κοροπλαστῶν. Ἀνεκαλύφθη πρὸς τούτοις ναὸς τοῦ Πλούτωνος, τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης καὶ εὑρέθησαν ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ ψήφισμα τῶν ἀστυνόμων, βεβαιοῦν τὴν ἐκεῖ ὕπαρξιν θεσμοφορίου τῶν δύο θεαινῶν».

Ὁ αὐτὸς ἔφορος ἔπεμψε τῇ Ἑταιρείᾳ ἔκθεσιν περὶ τῶν γενομένων ἐσχάτως ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος περιλαλήτων Μυκηναϊκῶν εὑρημάτων. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην εὑρέθησαν «μέγας χαλκοῦς λέβης καὶ περὶ αὐτὸν τρίπους χαλκοῦς καὶ πλίνθος ἐκ χαλκοῦ, ὑπ᾽ αὐτὸν δὲ τρία ξίφη καὶ δύο ὀβελοί. Τρεῖς δὲ μεγάλαι κερατοειδεῖς λαβαὶ ἐξεῖχον καὶ παρέκειντο. Ἐντὸς δὲ τοῦ λέβητος ὑπῆρχον τὰ ἀξιολογώτατα τῶν εὑρημάτων, ἤτοι α΄) μέγας χρυσοῦς δακτύλιος μετὰ πλατείας συμφυοῦς σφενδόνης, ὁ μέγιστος τῶν ἄχρι τοῦδε γνωστῶν, φέρων ἐπ᾽ αὐτῆς ἔγγλυπτον παράστασιν θεᾶς καθημένης (ἧς ὄπισθεν ἀετὸς ἐπὶ δένδρου) κρατούσης ποτήριον. Πρὸς ταύτην προσέρχονται ἐν πομπῇ τέσσαρες ὀρθοὶ λέοντες, κρατοῦντες ἕκαστος ἐπὶ τῶν προσθίων, ἐπὶ δίσκου ἴσως, πρόχους. Ὑπέρκειται δήλωσις τοῦ οὐρανοῦ μετὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ὑπόκειται δὲ ὁ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

γνωστὸς θριγκὸς (ὁ καθ' Ὅμηρον *θριγκὸς κυάνοιο*) β') ἕτερος χρυσοῦς δακτύλιος μικρότερος, φέρων ἐγχάρακτον παράστασιν πλοίου καταφράκτου, ἐφ' οὗ ἐπιβάται, παρὰ δὲ τὴν ἀκτὴν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐκ πύλης προσερχόμεναι. γ') τρεῖς ἕτεροι δακτύλιοι οὐδεμίαν φέροντες γλυφήν. δ') δύο συγκρατήματα κόμης χρυσᾶ, ὡς στεφάναι ἐκ σύρματος μετὰ διασταυρουμένων ἔσω δύο χαλκῶν καρφίδων, ἐν αἷς εἶνε διαπεπερασμέναι ψηφίδες ἠλέκτριναι. ε') περιδέραιον πολυαρίθμων καὶ ποικίλων χρυσῶν ψηφίδων. ς') τέσσαρα κωνικὰ ἐλάσματα χρυσᾶ μετ' ἐγκρούστων κοσμημάτων ἐπικεκολλημένα ἐπὶ ξύλου ἀνὰ δύο. ζ') πλακίδια χρυσᾶ μικρά, ὧν ἐν ἀποδίδει κεφαλὴν ταύρου. η') δύο ὄγκοι συρμάτων χρυσῶν, ὡς ὕλης πρὸς ποίησιν κοσμημάτων, καὶ τμῆμα χρυσῆς ῥάβδου, ὡς ὕλης ὁμοίας. θ') ψηφίδες μαλακῆς μάζης καὶ κρίκοι καὶ ἐλάσματα χρυσᾶ ποικίλα. ι') δύο ἡμιτελῆ χρυσᾶ ψέλλια ἐκ σύρματος. ια') εἷς κύλινδρος σκληρᾶς ὕλης τεφρᾶς ἀργυρώδους, ἐφ' οὗ ἔγγλυπτα ἱερογλυφικὰ δύο ἀνδρῶν γυμνῶν, πτηνῶν τινων καὶ ἄλλων συμβόλων τοῦ τύπου τῶν Χετταίων. ιβ') τέσσαρες χαλκαῖ λοπάδες ἀκέραιαι, εἷς πύραυνος ὁμοίως καὶ μία πρόχους χαλκῆ. Ταῦτα εἶνε τὰ ἀρχαῖα, ἃ περιεῖχεν ὁ λέβης, ὅστις φαίνεται ὅτι ἦτο ἴσως ἀπόθεμα κρυβὲν ἐπὶ ἐρειπίων Μυκηναϊκοῦ οἰκίσκου ὑπὸ τοῦ τελευταίου Μυκηναίου βασιλέως τῆς Τίρυνθος κινδυνεύοντος ἐκ τῶν ἐπερχομένων πολεμίων».

Ἐπεξέτεινε δὲ τὰς ἐργασίας της ἡ Ἑταιρεία κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καὶ εἰς Κρήτην, ἔνθα ἤρξατο ἀνασκαφῶν παρὰ τὸ χωρίον Μάλια, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Κρήτῃ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων Ἰωσὴφ Χατζηδάκη, ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὸ Συμβούλιον ἐκθέσει του ἀνακοινοῖ περὶ τῶν ἐργασιῶν τὰ ἑξῆς: «Ἐν πρώτοις ἀπεκαλύφθη μέρος Μινωϊκῶν ἀνακτόρων εὐρυτάτων, ὧν ἐκαθαρίσθησαν τελείως 18 ἰσό-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ
ΕΝ ΤΙΡΥΝΘΙ
1915

1) Τὰ τείχη τῆς Τίρυνθος· οἱ θάλαμοι τῶν Προίτου θυγατέρων· ἡ Λίκυμνα· οἱ θολωτοὶ τάφοι ἐν γένει.

Παραμένων ἐν Ναυπλίῳ ἀπὸ τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου 1915 ἐν στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ, μετέβην πολλάκις, ἐφ᾽ ὅσον μοὶ ἀπέμενε χρόνος διαθέσιμος ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν στρατιωτικῶν μου καθηκόντων, εἰς Τίρυνθα, καὶ ἐμελέτων τὰ κατ᾽ αὐτὴν καὶ τὰ περὶ αὐτήν· καὶ πρῶτον μὲν τὸ περίφημον τεῖχος τῆς δευτέρας, ἤτοι τῆς ἐπηυξημένης, ἀκροπόλεως, καίπερ ἐκ λαξευτῶν κατά τινας τῶν ἁρμογῶν ὀγκολίθων ποιηθέν, ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἐν Β´ 25 8 ὡς ἑξῆς: «τὸ δὲ τεῖχος, ὃ δὴ μόνον τῶν ἐρειπίων λείπεται, Κυκλώπων μέν ἐστιν ἔργον, πεποίηται δὲ *ἀργῶν λίθων*, μέγεθος ἔχων ἕκαστος λίθος ὡς ἀπ᾽ αὐτῶν μηδ᾽ ἂν ἀρχὴν κινηθῆναι τὸν μικρότατον ὑπὸ ζεύγους ἡμιόνων· λιθία δὲ ἐνήρμοσται πάλαι, ὡς μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον ἁρμονίαν τοῖς μεγάλοις λίθοις εἶναι». *Ἀργοὺς λίθους* ἄρα νοεῖ ὁ Παυσανίας οὐχὶ τοὺς ἀλαξεύτους ἐν ταῖς ἁρμογαῖς καὶ ὅλως ἀκατεργάστους, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔξω μόνον ἐπιφάνειαν μὴ ἐξειργασμένους καὶ ἐνέχονται βύσματα κατὰ τὰς ἁρμογὰς ἐνιαχοῦ, ἥτις ἰδιότης δὲν ἐκφράζεται πλήρως διὰ τοῦ *ἀργός*· διότι οὕτω θὰ ὠνόμαζέ τις τοὺς μὴ σχόντας μηδεμίαν κατεργασίαν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἐπιτεθειμένους ἀλλήλων μετὰ προχείρων ὑποστηριγμάτων, ὡς ἐν τῷ τείχει τῆς προμυκηναίας ἀκροπόλεως τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν, περὶ οὗ βλ. *Πρακτικὰ* 1908 σελ. 164.

Τὰς δὲ κτιστὰς σήραγγας τοῦ τείχους τούτου εἶδε βεβαίως ὁ Παυσανίας, καὶ ταύτας ἀναμφιβόλως νοεῖ καὶ ὀνομάζει, ἀποδεχό-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

μενος τοπικήν τινα λαϊκὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐκεῖ ἐξηγητῶν, ὡς «θαλάμους τῶν Προίτου θυγατέρων»· διότι ἐν συνεχείᾳ τοῖς προειρημένοις λέγει «καταβάντων (ἐννοεῖται ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα τὸ ἀνάκτορον) δὲ *ὡς ἐπὶ θάλασσαν* (δηλ. οὐχὶ ἀκριβῶς, ἀλλὰ περίπου πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπερ ἀληθές), ἐνταῦθα οἱ ***θάλαμοι τῶν Προίτου θυγατέρων εἰσίν***»· ἐσῴζοντο ἄρα ἐν καλῇ καταστάσει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου αἱ σήραγγες αὗται, καὶ οὕτως ἡρμηνεύοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις καὶ σήμερον, βλέπων βράχους λελαξευμένους ἐν εἴδει βαθμίδων, ἐλευθέρους ἢ ἐν σπηλαίοις, ὡς ἐν τῇ Πυκνὶ Ἀθηνῶν, καθορίζει τὰς θέσεις ὡς « *Δασκαλειό* », ἤτοι *διδασκαλεῖον*, καὶ λέγει ὅτι ἐκεῖ ἐκάθηντο καὶ ἐδίδασκον ὁριζόμενοι κατὰ τόπους περίφημοι διδάσκαλοι ἢ κληρικοί, ἂν ὑπῆρξαν, ἢ στρατιωτικοὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐν ἐλλείψει τῶν προειρημένων.

Ἡ δ' ἐμφάνισις τοσοῦτον μικροῦ χώρου, οἷος ὁ τοῦ ταπεινοῦ βουνοῦ, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ Τίρυνς, ἐν τῇ πεδιάδι, καὶ τούτου καταφόρτως καὶ ἰσχυρότατα τετειχισμένου, ἐν εἴδει πανόπλου ὁπλίτου, ἑτοίμου νὰ ἀποκρούσῃ πᾶσαν ὁποθενδήποτε ἐπίθεσιν, εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ τῆς πόλεως, οὗ ἕνεκα ἔλαβε τὸ ἐν τῷ Καταλόγῳ Β 559 ἐπίθετον *τειχιόεσσα* λίαν εὐστόχως· εἶχε δὲ καὶ ὑπερκείμενον στρατηγικόν, τετειχισμένον ἐπίσης, ἔρεισμα ἡ Τίρυνς, κείμενον ἀνατολικῶς αὐτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου χιλιομέτρων, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λίαν ὑψηλοτέρου καὶ πολλαχόθεν δυσαναβάτου βουνοῦ, ὅπερ νῦν καλεῖται «Ἅγιος Ἠλίας», καὶ ἔνθα ὑπάρχει ἐκκλησίδιον· τοῦτο πιθανώτατα ἐκαλεῖτο *Λίκυμνα*, καθ' ἃ λέγει ὁ Στράβων ἐν Η' 373 «ἡ δὲ ἀκρόπολις (ἐνν. τῆς Τίρυνθος) *Λίκυμνα*, ἐπώνυμος Λικυμνίου· διέχει δὲ τῆς Ναυπλίας περὶ δώδεκα στάδια· ἔρημος δ' ἐστί»· ὄντως δὲ ἡ ἀπὸ τῶν προπόδων τῆς Ἀκροναυπλίας μέχρι τῶν τοῦ Ἁγίου Ἠλία τούτου ἀπόστασις ὀλίγον τι ὑπερβαίνει τοὺς δώδεκα σταδίους.

Ἐπὶ δὲ τῶν πλευρῶν τῆς Λικύμνης ταύτης εἶναι βέβαιον ὅτι ἔθαψαν ἐν θολωτοῖς τάφοις οἱ τελευταῖοι τῶν βασιλέων καὶ προυχόντων τῆς Τίρυνθος τῆς Μυκηναίας περιόδου· διότι ἐκεῖ εὗρεν ὁ Κάρω ***θολωτὸν τάφον*** ἐντελῆ, ἱκανῶς μέγαν, ἀλλὰ πάλαι σεσυλημένον· διότι ἐπ' αὐτοῦ ἔκειτο ἀρχῆθεν *χῶμα γῆς*, ἤτοι τύμ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

δος, μακρόθεν εὐδιάκριτος, ὃν οἱ παλαιοὶ τυμβωρύχοι, ὄντες ὀξυδερκέστατοι, ὑπώπτευσαν εὐλόγως, καί, ἐξερευνήσαντες μετ' ἐπιτυχίας, ἀφῄρεσαν τὰ πλούσια βεβαίως κτερίσματα· εἶναι δ' εὔκολον νὰ ἀνευρεθῶσιν ἐκεῖ καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τάφοι, ἢ μὴ σχόντες ἀρχῆθεν, μηδὲ νῦν ἄρα φέροντες, τὸν προδοτικὸν τῆς ἑαυτῶν ὑπάρξεως τύμβον, καὶ τούτου ἕνεκα διαμείναντες πιθανώτατα ἀσύλητοι, ἢ ὧν ὁ τεθείς ποτε τύμβος, ὢν μικρός, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, διαρρεόντων τῶν χωμάτων, ἐξηφανίσθη· διότι κατὰ τὴν προαναγραφεῖσαν παροιμίαν «ὅπου ἀμπέλι, καὶ ἄλλο ἀμπέλι», καὶ κατὰ τὸ εἰκός, δὲν εἶναι μονήρης ὁ εὑρεθεὶς τάφος.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἐπεξέτειναν τὴν εἰς Λίκυμναν ταφὴν οἱ Τιρύνθιοι μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ πρὸς ποίησιν θολωτῶν τάφων ὀλίγου μέν, ἀλλ' εὐθέτου χώρου, τοῦ κατὰ τὰ κράσπεδα αὐτῆς τῆς Τίρυνθος ὑπάρχοντος· διότι δὲν πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ πιθανότης τοῦ ὅτι μάλιστα μὲν οἱ τῆς πρώτης τετειχισμένης Τίρυνθος βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, οὐχ ἧττον δὲ καὶ οἱ ἀπόγονοι τούτων, οἱ ποιήσαντες καὶ τειχίσαντες δι' ἐπεκτάσεως τὴν δευτέραν Τίρυνθα, τὴν νῦν ἐμφανῆ τειχιόεσσαν, ἔθαψαν ἐν θολωτοῖς τάφοις, ποιηθεῖσιν, ἐπ' αὐτῶν τῶν κρασπέδων αὐτῆς τὸ πρῶτον· διότι δὲν εἶναι πανταχοῦ βραχώδης ὁ βουνός, ἀλλ', ὡς δεικνύει ὁ πρό τινων ἐτῶν ποιηθεὶς ὑπό τινος χωρικοῦ ἐκεῖ, εἰς ἀπόστασιν 200 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ τείχους ἀνατολικῶς, ἐν τῇ πεδιάδι μέγας βόθρος φρέατος, διήκων εἰς βάθος 5-6 μ. καὶ μὴ συναντήσας ὕδωρ μηδὲ κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, ἔχει σχηματισμὸν πανταχοῦ χωματώδη, οὗ ἕνεκα θὰ διήκῃ καὶ μέχρι βάθους 12 μέτρων, ξηρὸς ὤν· ἠδύνατο ἄρα νὰ διανοιχθῇ ἐκεῖ βόθρος τοσούτου βάθους, ἀπαιτουμένου πρὸς ποίησιν θολωτοῦ σημαίνοντος τάφου, ἄνευ τεχνικῶν δυσχερειῶν, καὶ νὰ στερεωθῇ ἐν αὐτῷ κτιστὸς ἐν θόλῳ τάφος μετὰ δρόμου.

Διότι θὰ ἦτο οὐχὶ εὔλογον νὰ ἀποκλείωμεν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν παρὰ τὰ κράσπεδα τῶν Μυκηναίων τετειχισμένων ἀκροπόλεων ὕπαρξιν θολωτῶν καὶ ἄλλων βασιλικῶν τάφων, καὶ τούτων τεχνικωτάτων, ἤτοι ἄνευ τύμβων, ἀφανῶν δὲ τούτου ἕνεκα καὶ λίαν δυσεξιχνιάστων· ἤδη ὁ λεγόμενος ἐν Μυκήναις τάφος τῆς Κλυταιμήστρας, κείμενος ὀλίγον ἔξω τῆς δευτέρας τετειχισμέ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

νης ἀκροπόλεως, οὗτινος μάλιστα ὁ βόθρος συνήντησεν ὕδωρ, δεικνύει ὅτι τὰ κράσπεδα τῶν ἀκροπόλεων τούτων προετιμῶντο πρὸς ποίησιν θολωτῶν τάφων, ἐφ' ὅσον δὲν παρουσίαζον ἀνυπερβλήτους τεχνικὰς τοῖς κτίσταις δυσχερείας, ἤτοι βράχον συμπαγῆ ἢ ὕδωρ εἰς μικρὸν βάθος· διὸ νομίζομεν ὅτι οἱ μὲν μεμακρυσμένοι ἀπὸ τῶν ἀκροπόλεων τούτων τάφοι ἀνήκουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τοῖς ὑστερωτέροις βασιλικοῖς γένεσι, τὰ δὲ κράσπεδα τῶν ἀκροπόλεων πρέπει νὰ ἐξερευνῶνται ἐπιμελέστατα.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ ἄχρι τῆς σήμερον εὑρεθέντες θολωτοὶ τάφοι κεῖνται μακρὰν τῶν τοιούτων ἀκροπόλεων, π. χ. οἱ τῶν Ἰωλκίων ἐν Διμηνίῳ, περὶ τὰ 5 χλμ. μακρὰν τοῦ λόφου «Κάστρου», ἔνθα ἔκειτο καὶ ἡ Μυκηναία Ἰωλκός, οἱ τῶν Ἀργείων ἔτι μακρότερον κατὰ τὸ Ἡραῖον ἐν θέσει, ἥτις ἐκαλεῖτο «Πρόσυμνα», οἱ τῶν Τιρυνθίων αὐτῶν ἐν Λικύμνῃ, οἱ τῶν Μυκηναίων οὐχὶ τοσοῦτον μακράν, καὶ ἄλλοι ὁμοίως, ἀλλὰ δὲν ἐξηρευνήθησαν μέχρι ἐξαντλήσεως τὰ εὔθετα κράσπεδα οὐδεμιᾶς Μυκηναίας πόλεως, ἵνα καταστήσωσιν ἀξίωμα τὴν θεωρίαν τοῦ ὅτι οἱ Μυκηναῖοι ἔθαπτον, ἐξ ὑπαρχῆς καὶ κατὰ σύστημα, μακρὰν τῶν ἑαυτῶν ἄστεων ἐν θολωτοῖς τάφοις· ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τοῦτο ἔπραττον μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτῶν τῶν ἀκροπόλεων εὐθέτων χώρων· δέον ἄρα ταῦτα νὰ ἐξερευνῶνται ὑπὸ τοιαύτην προϋπόθεσιν εὐρύτατα καὶ ἐπιμελέστατα, ἀφ' οὗ ἤδη οἱ ὑπὸ τοῦ Schliemann εὑρεθέντες φρεατοειδεῖς βασιλικοὶ τάφοι τῶν Μυκηνῶν κεῖνται ἔξω τῆς πρώτης ἀκροπόλεως ἐν τῷ μόνῳ ὑπάρχοντι εὐθέτῳ μὲν πρὸς τοιοῦτον σκοπόν, ἀλλ' οὐχὶ ἐπαρκεῖ πρὸς ποίησιν θολωτῶν τάφων χώρῳ.

2) Εὕρημα καταθέσεως θησαυροῦ τῆς Μυκηναίας περιόδου ἐν Τίρυνθι· τὰ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐμελετῶμεν κατὰ τὰς προμνημονευθείσας ἐκδρομὰς ἡμῶν, καὶ ἀνεκοινοῦμεν τὰς τοιαύτας ἡμῶν εἰκασίας πρὸς φιλομαθεῖς ἀξιωματικούς, μεθ' ὧν πολλάκις περιηγούμεθα κατὰ τοὺς μῆνας Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον, ἐν οἷς ὁ διοικητὴς τῆς Δ' Μεραρχίας κ. Ἀλέξανδρος Κοντούλης, ὁ ἐπιτελάρχης

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

αὐτῆς κ. Δ. Σκαρπαλέζος, ὁ ἀρχίατρος κ. Π. Μαργαρίτης, ὁ συνταγματάρχης κ. Σ. Καναβατζόγλου καὶ ἄλλοι πολλοί· κατεστήσαμεν δὲ μέτοχον τῶν τοιούτων ὑποψιῶν ἡμῶν πρὸς εὕρεσιν βασιλικῶν τάφων ἐν Τίρυνθι, ὧν περιέργως δὲν εἶχε τέως εὑρεθῆ σημαντικόν τι ἴχνος, καὶ τὸν ἀρχαιολογικὸν ἔφορον τοῦ τόπου κ. 'Α. Φιλαδελφέα, ᾧ συνεστήσαμεν νὰ ἐρευνήσῃ τὰ κράσπεδα τῆς Τίρυνθος δοκιμαστικῶς πρὸς τοιοῦτον σκοπόν.

'Ακριβῶς δὲ πρός τινα ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης μου ταύτης ἐπῆλθε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου 1915 σημαντικὸν εὕρημα, ἐκ τυχαίου μὲν συμβεβηκότος προκληθέν, εὐθέτως ὅμως καὶ κατά τινα σύμπτωσιν ὑπ' ἐμοῦ ὡς ἀρχαιολόγου καταλλήλως πρὸς γενικὴν ἐπιτυχίαν ἐπιστημονικῶς ῥυθμισθέν. Τῇ 8ῃ καὶ 9ῃ δῆλα δὴ Δεκεμβρίου ἀνεζήτει με ὁ νομάρχης 'Αργολίδος κ. Θ. Λέκκας μετὰ τοῦ γυμνασιάρχου Ναυπλίου κ. 'Αστ. Παρασκευᾶ, καὶ εὑρών με ὁ πρῶτος, μοὶ ἐπέδειξε τὰ ἑξῆς τηλεγραφήματα· 1) τὸ ἑαυτοῦ: «ἐκ Ναυπλίου τῇ 8-12-1915· ἀριθ. Δ. Ύ. Φιλαδελφέα, ἔφορον ἀρχαιοτήτων, 'Αθήνας· ὁδὸς Κάνιγγος 18. Εὑρεθέντος τάφου ἐν Τίρυνθι μετ' ἀντικειμένων χαλκῶν καί τινων χρυσῶν *ἀνάγκη ἀμέσου παρουσίας σας*· νομάρχης Λέκκας»· 2) τὸ ἑαυτοῦ ἐπίσης: « ἐκ Ναυπλίου τῇ 8-12-1915. 'Αριθ. 21230. Ύπουργεῖον Παιδείας· 'Αθήνας. Διευθυντὴς Γεωργικοῦ σταθμοῦ Τίρυνθος εἰδοποίησεν ὅτι εὑρέθη τάφος ἀρχαῖος· μετέβην πάραυτα μετὰ γυμνασιάρχου καὶ ἔλαβον κατάλληλα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν *μέχρις ἀφίξεως ἐφόρου ἀρχαιοτήτων (ἐνν. κ. Φιλαδελφέως), ὃν τηλεγραφικῶς εἰδοποίησα*· εὑρεθὲν χρυσοῦν μικρὸν ἀγγεῖον ἐκ δύο τεμαχίων ὁμοίων παρέλαβε γυμνασιάρχης· νομάρχης Λέκκας»· 3) τὸ τοῦ κ. 'Α. Φιλαδελφέως: «ἐξ 'Αθηνῶν 8/21-12-1915 ὥρᾳ 7 μ.μ. 'Αριθ. 201. Κύριον Λέκκαν, νομάρχην, Ναύπλιον. Παρακαλῶ *εἰδοποιήσατε ἔφεδρον ὑπολοχαγὸν 'Αρβανιτόπουλον, ἔφορον ἀρχαιοτήτων, μεταβῇ Τίρυνθα, ἐξαγάγῃ ἀρχαῖα κτερίσματα ἐκ τάφου καὶ μεταφέρῃ ἀσφαλῶς Μουσεῖον Ναυπλίου*, ἀπαγορεύσῃ δὲ ῥητῶς οἱανδήποτε ἐκεῖ πλησίον ἐργασίαν· εὐχαριστῶν πληροφορίαν, διατελῶ εὐπειθέστατος ἔφορος ἀρχαιοτήτων Φιλαδελφεύς».

Τούτων ἐπιδειχθέντων μοι, μὴ δυνάμενος νὰ ἀρνηθῶ τὴν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

παροχὴν τῶν ἐπιστημονικῶν μου φώτων μετὰ τὴν ὁμόθυμον ταύτην καὶ εὐγενῆ πρόσκλησιν, ἐζήτησα νὰ ληφθῇ καὶ ἡ ἄδεια τοῦ ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ προϊσταμένου μου· μεταβὰς ὁ κ. νομάρχης, ἔλαβεν αὐτήν. Οὕτω λοιπὸν ἀπήλθομεν εἰς Τίρυνθα τῇ 9ῃ Δεκεμβρίου, ἐν πλήρει τάξει· ἔπραξα δ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ καθῆκόν μου προθύμως χάριν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, καὶ ἐκτίθημι ἐνθάδε τὰ τῆς εὑρέσεως, ὡς ἀπαραίτητα πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ εὑρήματος, ὅπερ ἔτυχε νὰ εἶναι σπουδαιότερον ἢ κατὰ πᾶσαν προσδοκίαν· ἐπιφυλάσσομαι δ' ἐν καιρῷ νὰ δημοσιεύσω, ἐὰν μή τι ἐμπόδιον ἐπέλθῃ, τὰς ἀπεικονίσεις πάντων τῶν εὑρεθέντων ἀρχαίων, καὶ διεξοδικωτέραν σύγκρισιν καὶ ἑρμηνείαν αὐτῶν, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Κάρω, ᾧ ἐγνώρισα κατόπιν τὴν σημασίαν τῶν εὑρημάτων, καὶ μεθ' οὗ, προσελθόντος ἐγκαίρως εἰς Ναύπλιον, τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου, συνεξηρεύνησα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἐν τῷ λέβητι εὑρεθέντος θησαυροῦ, ὡς ἐκτίθημι παρακατιών· ὁ δὲ κ. Φιλαδελφεύς, ἐλθὼν μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ὅλης ἐργασίας καὶ μετὰ τὴν σφράγισιν τῶν εὑρημάτων, τὴν νύκτα τῆς 13ης Δεκεμβρίου, δὲν μετέσχεν οὐδεμιᾶς τῶν ἄνω ἐργασιῶν· ἐπειδὴ ὅμως συνέπεσε νὰ εἶναι ὁ ἀρχαιολογικὸς ἔφορος τῆς περιφερείας ἐκείνης, καίτοι ἐπισήμως παρέδωκεν ἐμοὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ἐκλήθη μὲν πολλάκις ὑπ' ἐμοῦ νὰ συμμετάσχῃ τῆς ἐκδόσεως, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη.

Εἶχον δὲ προηγηθῆ τῆς ἐπισκέψεώς μου τάδε ὡς πρὸς τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ θησαυροῦ: ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 7ης Δεκεμβρίου ὁ ἐργάτης 'Ιω. Ντόκος, εἷς τῶν ὁρισθέντων ὑπὸ τοῦ ἐν Τίρυνθι δημοσίου Γεωργικοῦ σταθμοῦ πρὸς βάθυνσιν παροδίου τάφρου, προσέκρουσε διὰ τῆς σκαπάνης ἐπί τινος κερατοειδοῦς, εὐμεγέθους, χαλκοσιδηροῦ ἀντικειμένου, καί τινος ὑποκειμένου λεπτοῦ χαλκοῦ ἐλάσματος, ὅπερ τούτου ἕνεκα ἐθραύσθη· ἐξαγαγὼν δὲ ἀμφότερα ταῦτα, ἐπέδειξε τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ σταθμοῦ κ. Εὐαγ. Πολυχρονίδη, ὅστις, ἐρευνήσας δοκιμαστικῶς τὴν σκαφὴν διὰ μαχαιρίου, εὗρε σπόνδυλον μικρόν, ἠλέκτρινον, καὶ δύο χρυσᾶ κωνικὰ ἐλάσματα μικρά, φέροντα ἔγκρουστα ἑλικοειδῆ κοσμήματα· ταῦτα δ' ἐπέδειξεν εὐθὺς τῷ διευθυντῇ τοῦ σταθμοῦ κ. Σ. Γούδᾳ, ὅστις τὸ μὲν ἐγνώρισεν ἀμέσως τὸ συμβὰν τῷ κ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

νομάρχῃ, τὸ δὲ ἀπηγόρευσε τὴν περαιτέρω σκαφὴν ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου. Πρὸς ἑσπέραν ἔσπευσαν ὁ κ. νομάρχης μετὰ τοῦ κ. γυμνασιάρχου καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τῶν χωμάτων σανίδα· καλύψαντες δὲ διὰ τῶν αὐτῶν χωμάτων καὶ διὰ λίθων τὴν σκαφήν, ὥρισαν νυκτοφρουράν.

Κεῖται δὲ ἡ θέσις αὕτη εἰς ἀπόστασιν 50 μ. περίπου ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος, κατὰ τὸ τέρμα τῶν νοτανατολικῶν αὐτῆς κρασπέδων, παρὰ τὴν συμβολὴν τῆς ἁμαξιτοῦ, τῆς ἀγούσης εἰς «Κοφίνι», καὶ τῆς βατῆς, ἥτις ἄγει εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὸ χωρίον «῎Αρειαν», ἐγγύτατα τῆς γεφύρας. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπεμάκρυνα τὰ ἐπιτεθειμένα χώματα καὶ τὴν σανίδα, κατόπιν δ᾿ ἔσκαψα, διὰ παραχωρηθέντων μοι ἐργατῶν τοῦ σταθμοῦ, περιφερῶς εἰς μικρὰν ἀκτῖνα, λαβὼν κέντρον τὴν ὑπάρχουσαν σκαφήν· μέχρι βάθους ὀλίγῳ ἧττονος τοῦ ½ μ. συνήντων μόνον ὄστρακα εὐτελῶν πηλίνων ἀγγείων Γεωμετρικῆς περιόδου, ἅτινα περισυνέλεγον πρὸς καθορισμὸν τῶν χρόνων· μεθ᾿ ὃ διεφάνη ἑτέρα κερατοειδὴς λαβή, ὁμοία τῇ εὑρεθείσῃ, καὶ πῶμα λεπτὸν χαλκοῦν, ὅπερ εἶχεν ἀποσυντεθῆ σχεδὸν ὅλως ἐκ τῆς κατιώσεως· τούτου μέρος θραύσας ὁ μνημονευθεὶς ἐργάτης, εἶχεν ἐξαγάγει τὰ τμήματα αὐτοῦ.

᾿Εκάλυπτε δὲ τὸ πῶμα τοῦτο μέγαν χαλκοῦν λέβητα, οὗ πρῶτον ἀπεκάλυψα τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν, ἀποσύρων τὰ χώματα, ἐν οἷς ὑπῆρχον μόνον θραύσματα πηλίνων ἀγγείων, μέχρι τοῦ μέσου τοῦ λέβητος, καί τινα λιθάρια, ὡς στηρίγματα αὐτοῦ ἐμφανῶς χρησιμεύσαντα· μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεφάνη χαλκοῦς τρίπους ἀκέραιος, ἀρχῆθεν ἀνατετραμμένος μὲν τεθείς, ἀλλὰ προσερειδόμενος ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ λέβητος ἐλαφρῶς, καὶ ὑπεστηριγμένος ὁμοίως διὰ βαρείας ὀρειχαλκίνης πλίνθου ἀκεραίου, ἀρχαίας, ὀρθογωνίου σχήματος, κυρτουμένης τοξοειδῶς εἰς τὴν ἑτέραν τῶν στενῶν ἑδρῶν, καὶ διὰ λίθων οὐχὶ μεγάλων, δι᾿ ὧν εἶχεν ὑποστηριχθῆ πανταχόθεν τὰ ὑπὸ τὴν κοιλίαν ἕως τῶν κάτω ὁ λέβης ὑπ᾿ αὐτῶν τῶν καταθεσάντων αὐτὸν ἐκεῖ τὸ πρῶτον, ὅπως βεβαίως μὴ ὑποστῇ ἀπόκλισίν τινα καὶ πτῶσιν, ἢ μετεωρισμὸν πρός τινα πλευράν, ἀλλ᾿ ἵνα στερρῶς καὶ καθέτως διαμένῃ καθιδρυμένος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐξήγαγον τὴν πλίνθον καὶ τὸν τρίποδα, βεβαιωθεὶς πρότερον περὶ τοῦ ὅτι ἦσαν ἐλεύθερα καὶ δὲν ἐξηρτῶντο οὐδαμόθεν, ἐν ᾧ ἡ κερατοειδὴς λαβή (1), ἣν τὸ πρῶτον συνήντησα, δὲν ἐνέδιδεν, ἀλλ' ἐφαίνετο ὅτι ἦτό που ἐπικεκολλημένη, ἢ ὅτι ἐξηρτᾶτό ποθεν καὶ ἠμποδίζετο ὁπωσδήποτε, εἶδον ὅτι ὁ λέβης εἶχεν ὑποκάτω, ὁριζοντίως ἐξέχοντα ἑκατέρωθεν ὑπὸ τὸν πυθμένα, σιδηρᾶ καὶ χαλκᾶ ἐπιμήκη ἀντικείμενα ἐν εἴδει ξιφῶν, ἐφ' ὧν, ὡς καὶ ἐπὶ μικρῶν πλακοειδῶν λίθων, ὑπεστρωμένων ποτὲ προχείρως ὑπὸ τῶν καταθεσάντων ἀρχῆθεν τὸν λέβητα, ἐπεκάθητο καὶ αὐτὸς ὅλος· ἀλλ', ἐπειδὴ ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαχθῶσιν ἀκινδύνως, εἰ μὴ πρότερον ἀνεσύρετο ὁ λέβης, ἀπεφάσισα νὰ ἐρευνήσω τὰ ἔσω αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν.

Ἦσαν δὲ τὰ ἔσω τοῦ λέβητος πλήρη χωμάτων ἕως ἄνω, ἅτινα βεβαίως πάλαι εἰσήρχοντο διὰ τοῦ ἐφθαρμένου ἡμίσεος τοῦ πώματος, φερόμενα ὑπὸ τῶν ὑδάτων· ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατίωσις τοῦ πώματος θὰ ἀπῄτησε λίαν μακρὸν χρόνον, ἵνα συντελεσθῇ, εἶναι εὔλογον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ λέβης καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εἶχον καταχωθῇ ἀρχῆθεν *κενά*, ἤτοι ἄνευ χωμάτων· τούτου δ' ἕνεκα εἶχε ληφθῇ ἔκτοτε καὶ ἡ μέριμνα τῆς διὰ λιθαρίων καὶ τοῦ τρίποδος καὶ τῆς πλίνθου ὑποστηρίξεως αὐτοῦ ἑκατέρωθεν.

Εἰσῆλθον ἄρα τὰ χώματα εἰς τὸν λέβητα κατὰ χρόνους ἱκανῶς μεταγενεστέρους τῆς πρώτης ἀποθέσεως αὐτοῦ, καὶ δὴ διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ, ἤτοι διὰ τῶν εἰσρεόντων ἑκάστοτε ὑετίων ὑδά-

(1) Καλοῦμεν αὐτὴν κατὰ συνθήκην οὕτω· φαίνεται δὲ οὖσα ἢ ὑπόθημα τοῦ λέβητος, ἐν εἴδει ὑποκρατηριδίου τῶν κρατήρων, μετὰ τῶν δύο λοιπῶν εὑρεθεισῶν, ἢ ἴσως λαβαὶ τοῦ πώματος· διότι φέρουσιν ἥλους προσαρμογῆς ἐπὶ λεπτοτέρου χαλκοῦ ἐλάσματος, οἷον εἶναι τὸ μνημονευθὲν πῶμα τοῦ λέβητος, ὅπερ καὶ ὡς ὑπόθημα δύναται νὰ λογισθῇ μετὰ πλείονος πιθανότητος, λόγῳ τῶν βαρυτάτων τούτων λαβῶν. Περὶ δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐργάτου τὸ πρῶτον ἐξαχθείσης λαβῆς διηγοῦνται οἱ χωρικοὶ ὅτι ἦτο ἀπὸ τριῶν ἐτῶν ἐμφανὴς καὶ διεκρίνετο κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ, ἐξ οὗ μάλιστα πολλοὶ τούτων ἐξήρτησαν καὶ συνέδεσαν σχοινίον, δι' οὗ χαλιναγωγοῦνται καὶ ῥυταγωγοῦνται οἱ ὄνοι, ἵνα μὴ εἰσπηδῶσιν εἰς τὸν ἐγγὺς ἐσπαρμένον ἀγρόν· ἐνόμιζον δὲ οἱ χωρικοὶ ὅτι ἦτο ὑπόλειμμα στελέχους δένδρου ἢ ῥίζης ἐλαίας κττ..

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

των, ὄντων μάλιστα ἀφθόνων, λόγῳ τοῦ ὅτι ὑπερέκειτο μὲν αὐτοῦ χάνδαξ, παρέκειτο δὲ μικρὸς χείμαρρος· διὰ ταῦτα τὸ χῶμα, τὸ ἐν τῷ λέβητι, ἦτο λεπτόν, μόνον δὲ μικρά τινα καὶ ὀλίγα ἐνεῖχε λιθάρια, εἰσορμήσαντα κατὰ τὴν πρώτην εἰσροὴν τῶν ὑδάτων διὰ τοῦ ἐνδόντος τέλος τῷ βάρει αὐτῶν πώματος.

Οὕτω λοιπόν, ἀρξάμενος τῆς ἐπισταμένης ἐρεύνης τῶν ἐν τῷ λέβητι χωμάτων, εὗρον εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς χρυσᾶς τινας ψηφῖδας, περιδεραίου ἐμφανῶς, καὶ σπόνδυλον ἠλέκτρινον, ὅμοιον τῷ τὸ πρῶτον εὑρεθέντι ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου, ἀλλ' ἄρτιον, καὶ ἕτερα δύο κωνικὰ χρυσᾶ ἐλάσματα, παρακείμενα ἀλλήλοις καὶ ἐπικείμενα ἐπὶ ξυλίνου πιθανῶς πυρῆνος, ἅτινα συνεξήγαγον μετ' αὐτοῦ, ὡς εἶχον, ἤτοι μετὰ τοῦ εἰς χῶμα τὰ πολλὰ μεταβληθέντος ξύλου.

Μετ' αὐτὰ δ' εὗρον ἑτέρας πολλὰς ψηφῖδας χρυσᾶς καί τινας ἐκ μαλακῆς τινος μάζης, μόλις συγκρατουμένας, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐξήγαγον χρυσοῦν δακτύλιον, φέροντα προσηρμοσμένην τῷ κρίκῳ πλατεῖαν καὶ ἐπιμήκη χρυσῆν σφενδόνην, ἐφ' ἧς, ἀφαιρέσας ἐλαφρῶς τὸ ἐπικείμενον ὀλίγον πηλῶδες χῶμα, παρετήρησα ὅτι ὑπῆρχεν ἐγχάρακτος παράστασις πλοίου, προσωρμισμένου παρά τινα ἀκτήν· ἐπέβαινον δ' ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ περιεπάτουν παρὰ τὴν ἀκτὴν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πρὸς ἐπιβίβασιν ἢ ἀποβίβασιν, ἢ πρὸς ὑποδοχήν, φέροντες σχῆμα ἐμφανίσεως καὶ ἐνδύσεως τὸ γνωστὸν ἐκ Μυκηναίων καὶ Κρητικῶν εὑρημάτων.

Εὗρον δὲ μετὰ τοῦ δακτυλίου τούτου καὶ δύο ἑτέρους, χρυσοῦς, μετὰ σφενδονῶν ἐπίσης χρυσῶν, ὧν μία μὲν ἦτο λεία καὶ οὐδὲν ἔφερε χάραγμα, ἡ δ' ἑτέρα ἔφερε γεωμετρικὰ κοσμήματα ἡμικυκλικὰ κττ., δεδηλωμένα διὰ χρυσῶν κοκκιδίων· παρὰ τὰ εὑρήματα ταῦτα ὑπῆρχον καί τινα λεπτὰ πλακίδια καὶ ἐλασμάτια χρυσᾶ, φέροντα δι' ἐγκρούσεως κοσμήματα γεωμετρικά, ἐπεφάνη δὲ βαθύτερον καὶ μέγα τι κυκλικὸν ἀντικείμενον χρυσοῦν, ἐν εἴδει τροχίσκου, ὅπερ μετὰ κόπου ἐξήγαγον, ὡς ὂν συμπεπλεγμένον μετ' ἄλλων εὑρημάτων καὶ ψηφίδων.

Ἀλλ' ἀπομονώσας αὐτὸ καταλλήλως δι' ἀπομακρύνσεως τῶν περικειμένων χωμάτων ἀνήγαγον εἰς φῶς· ἦτο ἄρτιον καὶ εἶχε ποιηθῆ ἐκ μηρίνθου χρυσῆς εἰς γύρους ἐπαλλήλους, οὓς συνεκράτει κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν περίμετρον πλέγμα, γλωχινοειδῶς προσ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

ηρτημένον, ἐξ ὁμοίας μηρίνθου· ἔφερε δ᾽ ἔσω, κατὰ διασταυρουμένας δύο διαμέτρους, δύο καρφίδας χαλκᾶς, στερρῶς ἡρμοσμένας, δι᾽ ὧν εἶχον διαπεραθῆ καθ᾽ ἑκάστην τῶν τεσσάρων ἀκτίνων ἀνὰ δύο ἠλέκτριναι σπονδυλωταὶ ψηφῖδες.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εὐθὺς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐθεώρησα ὡς ἀποτελοῦν κόσμημα κεφαλῆς γυναικός, οὐχὶ στέμμα βασιλίσσης, ὡς ὂν μικρὸν πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ συγκράτημα τῶν παρὰ τοὺς κροτάφους πλοκάμων τῆς κόμης, οἵτινες εἰσήρχοντο διὰ τῶν τεσσάρων τομέων καί, περιπλεκόμενοι ἐπὶ τῆς στεφάνης πολλάκις, ἐπέτρεπον καὶ τῆς κόμης τὴν διευθέτησιν, καὶ τὴν ὄψιν τοῦ μετάλλου πολλαχοῦ, καὶ τῶν ἠλεκτρίνων ψηφίδων οὐχ ἧττον· τὸ κατόπιν εὑρεθὲν ἕτερον ὅμοιον ἐπεβεβαίωσε τὴν γνώμην μου ταύτην.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ χρυσοῦ συγκρατήματος, ἐπιφανέντος μεγάλου χαλκοῦ ἀγγείου, ὁμοίου πρόχῳ, ἐν τῷ λέβητι, ἤρξατο κατὰ μικρὸν ἐπιλαμβάνουσα ἡμᾶς ἡ νὺξ καὶ ψεκάδες βροχῆς· ἀπεφασίσαμεν λοιπὸν νὰ ἀποκομίσωμεν ἐκεῖθεν ὅλον τὸν λέβητα μετὰ τῶν χωμάτων, ὡς εἶχε· διότι ὑπελογίζομεν ὅτι πρὸς πλήρη ἐξερεύνησιν τῶν ἐν αὐτῷ κατὰ χώραν ἀπῃτεῖτο διηνεκὴς καθ᾽ ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἱκανὸν τῆς ἀκολούθου ἡμέρας ἐργασία.

Ὅθεν, περιειλίξαντες τὸν λέβητα ἔξωθεν διὰ σάκκων, καὶ περιδήσαντες αὐτοὺς διὰ τῶν ζωνῶν τῶν ἐργατῶν, ἐξηγάγομεν μετὰ προσοχῆς, ἵνα μὴ διαρραγῇ ἐκ τοῦ βάρους τῶν χωμάτων· ἐπεθήκαμεν δὲ οὕτως ἐπὶ μεγάλου κανοῦ, ὑποστρωθέντος διὰ σάκκων καὶ τούτου, καὶ παρεδώκαμεν τοῖς παρισταμένοις πολιτικοῖς καὶ δικαστικοῖς ὑπαλλήλοις πρὸς φύλαξιν.

Ἐξαχθέντος οὕτω τοῦ λέβητος, ἠδυνήθην ἀκινδύνως νὰ ἐξαγάγω τὰ ὑποκείμενα αὐτῷ· ἦσαν δὲ τρία ξίφη καὶ δύο μακροὶ ὀβελοὶ χαλκοῖ, ὀρθογωνίου ἐλάσματος, πεπλατυσμένου παρὰ τὰ ἄκρα καὶ συνεστραμμένου κατ᾽ αὐτά, ἅτινα οἱ τὸ πρῶτον καταθέντες τὸν λέβητα ὑπέθηκαν ἐκεῖ, ἐμφανῶς ὡς μὴ χωροῦντα ἐν αὐτῷ· ἐξήγαγον δὲ καὶ τὰς κερατοειδεῖς λαβάς, ὧν ἡ πρώτη ἐπιφανεῖσα ἦτό που συγκεκολλημένη ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀπομείναντος τμήματος τοῦ πώματος.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

3) Καθορισμὸς τοῦ τόπου τῆς εὑρέσεως τοῦ θησαυροῦ· οἰκίσκοι τῆς Μυκηναίας περιόδου· πιθανὴ θέσις θολωτῶν τάφων Τίρυνθος.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, 10ῃ δεκεμβρίου, μετέβην πάλιν εἰς Τίρυνθα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐργασίας, καὶ ἀνέσκαψα εὐρύτερον καὶ βαθύτερον τὴν θέσιν, ἐν ᾗ εἶχεν εὑρεθῇ ὁ λέβης.

Ἔθηκα δὲ σκοπὸν τῆς ἐργασίας ταύτης τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἐξακρίβωσιν τοῦ λόγου, δι' ὃν εἶχε τεθῇ ἐκεῖ ὁ λέβης καὶ τῶν σχετικῶν αἰτίων τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ οὕτως· ὡς ὑπόθεσιν δ' ἔθηκα τόδε: ἐὰν ὁ λέβης ἀπετέλει εἶδός τι νεκρικῆς ὑδρίας, ἐν ᾗ εἶχον ἐντεθῇ ὀστᾶ καέντος νεκροῦ, ἑνὸς ἢ πλειόνων, μετὰ τῶν νενομισμένων κτερισμάτων αὐτῶν, ἐπειδὴ εἶχεν εὑρεθῇ ἀδιατάρακτος, δυνατὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ τάφος, ἢ τετράγωνος διὰ πλακῶν, ἢ κτιστὸς ἄλλως, ἢ θολωτὸς μέγας, ἐφ' οὗ, πάλαι καταπεσόντος, εἶχον ἐντεθῇ μέλη τινὰ τῆς οἰκογενείας, ἴσως τὰ τελευταῖα τοῦ γένους, ᾧ ἀνῆκεν ὁ ὑποτιθέμενος θολωτὸς τάφος.

'Αλλ' ὁ μὲν λέβης οὐδὲν ἴχνος ὀστοῦ εἶχε παρουσιάσει κατὰ τὸ χθὲς ἐρευνηθὲν ἓν τέταρτον περίπου τῶν ἔσω αὐτοῦ· ἡ δ' εὐρυτέρα αὕτη ἀνασκαφὴ δὲν ἐνεφάνιζεν οὔτε πλακῶν ἴχνος, οὔτε ὀρθογωνίου τινὸς κτιστοῦ μείζονος τάφου σημεῖα, οὔτε θολωτοῦ τοῖχον, κατὰ τὸ ἐρευνηθὲν τοὐλάχιστον μικρὸν διάστημα, ἀλλὰ τοιχάρια εὐτελῆ μικρῶν λίθων ἀξέστων, εἰς δύο ἢ τρεῖς δόμους ἀτέχνως καὶ ἀσθενῶς τὰ πολλὰ ἐκτισμένα.

Ἓν δὲ μόνον τοιχάριον, ἐπιμελέστερόν πως καὶ ἰσχυρότερον πεποιημένον εἰς τρεῖς δόμους, ἐπ' αὐτῆς τῆς βατῆς ὁδοῦ παρὰ τὸ εὕρημα διαφαινόμενον, ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ εἰκαστικῶς, ὡς ἀποτελοῦν ἴσως δρομίσκον μικροῦ θολωτοῦ τάφου, οἷοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τῆς Γεωμετρικῆς περιόδου, ὧν πολλοὺς εὕρομεν καὶ ἀνεσκάψαμεν ἐν Σέσκλῳ καὶ Λέστιανῃ τῆς Θεσσαλίας, περὶ ὧν βλ. ***Πρακτικὰ*** 1911 σελ. 292-297. 'Αλλ' ἡ ἀνασκαφὴ καὶ παρακολούθησις τοῦ τοιχαρίου τούτου ἀπέδειξεν ὅτι καὶ αὐτὸ ἀπετέλει τοῖχον οἰκίσκου. Οὕτως ἐφαίνετο ἀποκλειομένη ἡ ὑπόθεσις τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ τάφου ὀρθογωνίου ἢ θολωτοῦ, ἐβεβαιοῦτο δὲ ἡ ὕπαρξις οἰκίσκων τῆς ἔξω πόλεως τῆς Τίρυν-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

θος, ἀνηκόντων βεβαίως τῇ λαϊκῇ τάξει τῶν λίαν πενήτων, καὶ ἐκτισμένων τὰ μὲν κάτω ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας δόμους διὰ μικρῶν ἀλαξεύτων λίθων, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ ὕψους δι᾽ ὠμῶν πλίνθων, καθ᾽ ἃ καὶ σήμερον κτίζουσιν ἐκεῖ καὶ ἐν τοῖς ἐγγὺς τῶν πέριξ οἱ πενέστεροι τῶν χωρικῶν· οὕτω δὲ ἡρμηνεύετο καὶ τὸ φορητὸν χῶμα, ὅπερ ἄφθονον ὑπέρκειται τῶν λιθίνων τοιχαρίων, ἐκ τῶν καταπεσόντων πάλαι πλινθίνων τοίχων τὸ πλεῖστον προερχόμενον.

Μόνη ὅμως ὑποψία παραμένει τὸ γεγονός, καθ᾽ ὃ τὰ ὕδατα καταπίνονται ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀγρὸν χώρῳ τῆς σκαφῆς, ἐν ᾧ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχει στερρὸν ἔδαφος, συγκρατοῦν λιμνάζον ὕδωρ· πρέπει λοιπὸν νὰ γένηται ἐκεῖ εὐρυτέρα τις ἔρευνα πρὸς εὕρεσιν τοῦ αἰτίου τῆς πόσεως, διότι καί τινα σημεῖα τοίχων βαθύτατα διακρίνονται ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ.

Ἐξηκρίβωσα δὲ ὅτι ἐπὶ τοιούτου λιθίνου τοιχαρίου ἑνὸς τῶν οἰκίσκων εἶχε κατατεθῇ ὁ λέβης· τούτου μέρος διέρρηξαν οἱ τὸ πρῶτον καταθέντες αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ἀπῃτεῖτο, ἵνα περιληφθῇ ὁ λέβης καὶ τὰ μνημονευθέντα παραρτήματα αὐτοῦ. Ἦτο λοιπὸν ἐμφανὲς ὅτι οἱ κάτοχοι τοῦ λέβητος ὤρυξαν βόθρον μικρὸν καὶ ἀβαθῆ, περὶ τὸ ἓν μέτρον πλάτους, καὶ μήκους καὶ βάθους τοσούτου, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ὄρυξιν ταύτην συνήντησαν διερχόμενον ὑποκάτω τοιχάριον, πάλαι καταπεπτωκότος καὶ ἀγνοουμένου οἰκίσκου, ὅπερ διέρρηξαν ἐν τῷ ἀπαιτουμένῳ ὑπὸ τοῦ ἔργου αὐτῶν μέρει.

Ὑπέθηκαν δὲ οἱ κάτοχοι τοῦ λέβητος ἐν τῷ βόθρῳ ἐκείνῳ κατωτάτω πλακοειδεῖς τινας λίθους μικρούς, ὡς ἐξισωτικὸν στήριγμα, τὰ ξίφη καὶ τοὺς χαλκοῦς ὀβελούς, ἐπ᾽ αὐτῶν δὲ κατέθηκαν τὸν λέβητα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ, ὑποστηρίξαντες αὐτὸν διὰ λιθαρίων πανταχόθεν ἐπί τι ὕψος ἐκ τῶν κατωτάτω, ἔτι δὲ κατὰ τὰ πλευρὰ διὰ τοῦ τρίποδος καὶ τῆς χαλκῆς πλίνθου, περὶ ὧν προεῖπον. Ἐπλήρωσαν δὲ μετὰ ταῦτα τὸν βόθρον χωμάτων, μετά τινος προσοχῆς ῥιπτομένων, παρεντιθέντες ἑκάστοτε καὶ ὑψηλότερον ἐνιαχοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν τοῦ λέβητος λιθάρια πρὸς στερέωσιν βεβαίως· οὕτω δ᾽ ἔχοντες πεπωματισμένον ἤδη τὸν λέβητα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

διὰ τοῦ ὑποθήματος μετὰ τῶν τριῶν λαδῶν, ἐκάλυψαν διὰ χωμάτων καὶ λιθαρίων τὸν βόθρον ἐντελῶς ἕως ἄνω.

Τὰ δ' εὑρεθέντα καὶ κατὰ τὴν σκαφὴν ταύτην ἱκανὰ θραύσματα πηλίνων ἀγγείων, ἅτινα δὲν ἔσχον ἐπαρκῆ χρόνον οὐδὲ τὰ μέσα πρόχειρα, ἵνα καθάρω καὶ μελετήσω, ἐξέλαβον τὸ κατ' ἀρχάς, ἔκ τινων γραπτῶν τμημάτων ὁρμώμενος, ὡς ὄντα τῆς Γεωμετρικῆς περιόδου, λίαν πρωΐμων χρόνων· ὄντως δέ τινα τούτων φέρουσι γραπτὰ κοσμήματα γεωμετρικά, ὄντα ὁμοιότατα τοῖς ἐν Θεσσαλίᾳ εὑρεθεῖσιν ἀγγείοις τῆς αὐτῆς περιόδου. Μετέπειτα ὅμως ὁ Κάρω καθώρισεν αὐτά, ὡς ὄντα τῆς Μυκηναίας περιόδου, ἀλλ' ἰδιάζοντος τύπου καὶ κοσμητικῆς ἐπιχωρίου ἐν Τίρυνθι, ὡς συμπεραίνει ἐκ μακρᾶς καὶ ἐπισταμένης μελέτης τῆς ἐν αὐτῇ κεραμεικῆς.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐβεβαιώθην διὰ τῆς προειρημένης ἀνασκαφῆς ὅτι ἐπὶ τοῦ χώρου ἐκείνου δὲν ὑπῆρχεν οὐδενὸς εἴδους τάφος, οὐδὲ θολωτοῦ ἐμφανές τι σημεῖον, ἐπέστρεψα εἰς Ναύπλιον, ἀναμένων διαταγὴν πρὸς ἐκτέλεσιν κανονικῆς εὐρυτέρας ἀνασκαφῆς καὶ ἐξερευνήσεως.

Τῇ δ' 11ῃ δεκεμβρίου προσεκλήθην ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν, ἵνα ἐξερευνήσω τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἐν τῷ λέβητι· παρεκάλεσα ὅμως νὰ ἀναβληθῇ ἐπί τινας ἔτι ἡμέρας ἡ ἔρευνα αὕτη, ὅπως μεταξὺ ἔλθωσιν ἐξ Ἀθηνῶν ἢ ὁ ἁρμόδιος ἀρχαιολογικὸς ἔφορος κ. Ἀ. Φιλαδελφεύς, ἢ ὁ Κάρω, ἢ ἀμφότεροι, λαβόντες ἤδη πλήρη γνῶσιν τῶν τέως εὑρεθέντων καὶ τῆς μεγάλης σπουδαιότητος αὐτῶν.

Ὄντως δὲ τῇ 12ῃ δεκεμβρίου ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Κάρω, ᾧ καὶ ἐπιδείξας τὴν θέσιν τοῦ εὑρήματος, ἀνεκοίνωσα τὰ ἐξ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνασκαφῆς μου συμπεράσματα· περιελθόντες δὲ μετ' αὐτοῦ τὴν ἀρχαίαν πόλιν καὶ τὰ περὶ αὐτήν, συνεζητήσαμεν ἄλλα τε καὶ τὴν γνώμην μου, καθ' ἣν δύνανται νὰ εὑρεθῶσι κατὰ τὰ ἐγγύτατα κράσπεδα τοῦ λόφου τῆς Τίρυνθος, πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν ἰδίως πλευράν, τάφοι θολωτοὶ ἢ φρεατοειδεῖς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν ἀρξάντων τῆς πόλεως ἐπὶ πολλὰς συνεχῶς ἑκατονταετηρίδας Μυκηναίων ἡγεμόνων.

Ὁ δὲ Κάρω τότε δὲν ἠρνήθη μὲν τὴν ὕπαρξιν τοιούτων βα-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

σιλικῶν τάφων, ἐθεώρει ὅμως λίαν δυσχερῆ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῶν· διότι, ἔλεγε, τὰ μὲν ἔσω τῆς ὅλης ἀκροπόλεως τῆς Τίρυνθος εἶχε πανταχοῦ ἐξερευνήσει καὶ οὐδὲν σημεῖον τάφων τῆς Μυκηναίας περιόδου συνήντησεν, ἀμφιβάλλει δὲ περὶ τοῦ ἂν ὑπελείπετο ἔτι χῶρός τις πρὸς τοιαύτην ἔρευναν κατὰ τὰ ἔσω τῆς τε ὑψηλοτέρας καὶ τῆς ταπεινοτέρας τετειχισμένης ἀκροπόλεως τῆς Τίρυνθος.

Τὰ δ᾽ ἔξω τῶν ἀκροπόλεων τούτων, ἔλεγεν ὁ Κάρω, ἐπὶ μακρὰν ἔκτασιν εἶχεν ἐξερευνήσει αὐτὸς μεθ᾽ ἱκανῆς λεπτομερείας, ἵνα μάλιστα προσδιορίσῃ τὸν χῶρον, ὃν κατελάμβανεν ἡ ἀτείχιστος πόλις, ἡ *κάτω πόλις* λεγομένη. Εἶχε δ᾽ εὕρει κατ᾽ αὐτὴν καὶ οἰκίσκους πολλοὺς καὶ τάφους περὶ τοὺς ἑξήκοντα, τῆς Γεωμετρικῆς ὅμως περιόδου τούτους, λίαν πτωχοὺς καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἐνέχοντας τὸ λόγου ἄξιον.

Περὶ δὲ τῶν τάφων τῆς Μυκηναίας περιόδου εἶχε σχηματίσει τὴν γνώμην ὁ Κάρω ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητηθῶσι μάλιστα παρὰ τὸν ἤδη ἐν ἔτει 1914 εὑρεθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ θολωτὸν ἄρτιον τάφον, κατὰ τὰ κράσπεδα τοῦ ἔναντι τῆς Τίρυνθος καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς κειμένου ἱκανῶς ὑψηλοῦ βουνοῦ τοῦ Ἁγίου Ἠλία περὶ οὗ βλ. τὰ προειρημένα ἐν σελ. 202-203, καὶ ὅτι σκοπεῖ νὰ ἐξερευνήσῃ καὶ περαιτέρω τὴν θέσιν ἐκείνην πρὸς τοῦτο ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ.

4) *Ἀναγραφὴ τῶν τοῦ ἐν Τίρυνθι θησαυροῦ ἀρχαίων.*

Τῇ δὲ 13ῃ δεκεμβρίου, ἐπὶ δεκάωρον συνεχῶς ἐργασθέντες μετὰ τοῦ Κάρω, παρισταμένων τῶν τε προειρημένων δημοσίων ὑπαλλήλων, μετὰ τῶν ἑαυτῶν βοηθῶν, καὶ τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν ἐν Ναυπλίῳ ἐφετῶν κ. Σωτηριάδου, ἐξηρευνήσαμεν ἐντελῶς τὸν λέβητα, καὶ τὰ μὲν χρυσᾶ καὶ ἕτερα μικρὰ ἀντικείμενα ἔθεσα καταλλήλως ἐν κυτίοις, προφυλάξας αὐτὰ διὰ βάμβακος, πάντα δὲ ὁμοῦ ἐσφραγίσαμεν ἐν κιβωτίῳ πρὸς ἀσφαλῆ μεταφορὰν εἰς Ἀθήνας. τὰ δὲ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ παρέδομεν ἐντελῆ, ὡς εἶχον εὑρεθῆ, τῷ φύλακι τοῦ Μουσείου Ναυπλίου, ἵνα φυλαχθῶσιν ἐν αὐτῷ προσωρινῶς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

Κατέγραψα δὲ προχείρως πάντα, καθ᾽ ἣν ἀνευρίσκοντο τάξιν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ ὡς ἐξήγοντο ἐκ τοῦ λέβητος, ἐν τῷ συνταχθέντι ἐπισήμῳ πρωτοκόλλῳ, ὅπερ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν τῷ νομαρχειακῷ καταστήματι σήμερον τῇ 13ῃ δεκεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἐννεακοσιοστοῦ δεκάτου πέμπτου ἔτους (1915), συνελθόντες ὁ νομάρχης Ἀργολιδοκορινθίας Θ. Λέκκας, ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν Σ. Σωτηριάδης, ὁ γυμνασιάρχης Στέρ. Παρασκευᾶς, ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας καὶ νῦν ἔφεδρος ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ἀπόστολος Ἀρβανιτόπουλλος, καὶ ἐρευνήσαντες ἀρχαῖον χαλκοῦν λέβητα, ὅστις ἀνευρέθη ἐν Τίρυνθι, καὶ ὅστις εἶχε μετακομισθῇ ὑπὸ τούτων ἐνταῦθα καὶ συσκευασθῇ καὶ σφραγισθῇ καταλλήλως, μετὰ προηγουμένην βεβαίωσιν τοῦ ἀλυμάντου τῶν τεθειμένων σφραγίδων, μετὰ τὴν ἀποσφράγισιν τούτου ἀνεύρομεν τὰ ἑξῆς (1):

«1) Τμήματα ἐλεφαντοστοῦ καὶ τρεῖς ψηφῖδας μαλακῆς μάζης· ταῦτα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 1 κυτίῳ.

«2) Τεσσαράκοντα δύο ψηφῖδας μαλακῆς μάζης· αὗται ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 2 κυτίῳ.

«3) Πέντε μεγάλα τμήματα ἐλεφαντοστοῦ· ταῦτα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 3 κυτίῳ.

«4)—α΄) Ἕνα μέγαν χρυσοῦν δακτύλιον μετὰ μεγάλης χρυσῆς σφενδόνης συμφυοῦς τῷ κρίκῳ, ἐφ᾽ ἧς ὑπάρχει ἔγγλυπτος παράστασις καθημένης θεᾶς, πρὸς ἣν προσέρχονται τέσσαρες ὀρθοὶ λέοντες, κομίζοντες δῶρα·—β΄) ἕνα χρυσοῦν δακτύλιον μετὰ σφενδόνης χρυσῆς, ἐφ᾽ ἧς εἶναι ἐγκεχαραγμένη παράστασις πλοίου καὶ ἀνθρώπων· — γ΄) ἕνα διάτρητον κύλινδρον, ἐφ᾽ οὗ ἔχουσιν ἐγχαραχθῇ ὀρθοὶ ἄνδρες, πτηνὰ καὶ κοσμήματα ἢ σύμβολα τοῦ τύπου τῶν Χετταίων· — δ΄) ἓν σπειροειδές, χρυσοῦν, χονδρὸν κόσμημα ἐν εἴδει δακτυλίου εἰς τρεῖς κύκλους, φέρον συγκεκολλη-

(1) Τοῖς ἐνθάδε ἀναγραφομένοις περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἀνασκαφῶν τὸ πρῶτον ὑπ᾽ ἐμοῦ εὑρεθέντα χρυσᾶ, ἅτινα κατὰ τὸ πέρας τῆς ἀνασκαφῆς τῆς 9ης δεκεμβρίου εἶχον θέσει πάλιν ἐν τῷ ἀποκομισθέντι λέβητι.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

μένας τυχαίως δύο ψηφῖδας μαλακῆς μάζης.—ε΄) ἓν μικρὸν ἔλασμα χρυσοῦν, παριστῶν κεφαλὴν ταύρου· — ϛ΄) δύο σπειροειδῆ ἀκανόνιστα χρυσᾶ ἐλάσματα μικρά· — ζ΄) δύο σπείρας χρυσᾶς συρματοειδεῖς, συμπεπλεγμένας μετ᾽ ἀλλήλων· — η΄) τέσσαρα ἐλάσματα πλακοειδῆ χρυσᾶ, ἐν εἴδει φύλλων, ἄνευ κοσμημάτων· —θ΄) ὀκτὼ μικρὰ τεμάχια ἐλασμάτων ὁμοίων χρυσῶν· —ι΄) τρεῖς σφενδόνας χρυσᾶς δακτυλίων, ὧν ἡ μία ἄνευ κοσμημάτων, αἱ δὲ δύο μετὰ κοκκιδίων χρυσῶν· —ια΄) ἓν σπειροειδὲς χρυσοῦν σύρμα, ἤτοι κρίκον δακτυλίου· — ιβ΄) τέσσαρα μικρὰ χρυσᾶ σύρματα ἁπλᾶ· — ιγ΄) ἓν τμῆμα χρυσῆς ῥάβδου ἀκατεργάστου· —ιδ΄) δύο σπείρας δακτυλιοειδεῖς χρυσᾶς, ἤτοι κρίκους δακτυλίων· —ιε΄) ἓξ ψηφῖδας χρυσᾶς, εὑρεθείσας ὑπὸ τὴν μικροτάτην χαλκῆν φιάλην τῶν ἐν τῷ λέβητι· ταῦτα πάντα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 4 κυτίῳ.

« 5) — α΄) Μίαν ἠλεκτρίνην μεγάλην ψηφῖδα· — β΄) ἑτέραν ὁμοίαν· — γ΄) δύο τμήματα ἐμβλήματος ἐκ πρασίνης μάζης· — δ΄) μίαν ῥομβοειδῆ ψηφῖδα μαλακῆς μάζης, φέρουσαν ἐγχαράκτους γραμμὰς καὶ τυχαίως συγκεκολλημένας ἓξ μικρὰς χρυσᾶς ψηφῖδας· — ε΄) δύο κυλινδρικοὺς σπονδύλους ἠλεκτρίνους· — ϛ΄) μίαν ψηφῖδα μαλακῆς μάζης· ταῦτα πάντα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 5 κυτίῳ.

« 6) Μίαν σπειροειδῆ μεγάλην στεφάνην χρυσῆν, φέρουσαν ἔσω σταυροειδῶς δύο σύρματα χαλκᾶ, ἐφ᾽ ὧν ὑπάρχουσι διαπεπερασμέναι ἓξ ψηφῖδες ἠλέκτριναι· αὕτη ἐτέθη ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 6 κυτίῳ.

« 7) Μίαν ὁμοιοτάτην τῇ ἀνωτέρω στεφάνην χρυσῆν μετὰ πέντε ἠλεκτρίνων ψηφίδων καὶ τριῶν τμημάτων ὁμοίας ψηφῖδος· αὕτη ἐτέθη ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 7 κυτίῳ.

« 8) — α΄) Μίαν ψηφῖδα μαλακῆς μάζης· —β΄) ἓν κυλινδρικὸν κόσμημα χρυσοῦν, φέρον ἔξωθεν κοκκίδια χρυσᾶ μετὰ τυχαίως συγκεκολλημένου χαλκοῦ ἐλάσματος καὶ μιᾶς χρυσῆς ψηφῖδος. — γ΄) ἕνα ὀγκίσκον ἐκ τυχαίως συγκεκολλημένων μικρῶν χρυσῶν ψηφίδων περιδεραίου· ταῦτα πάντα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ᾽ ἀριθ. 8 κυτίῳ.

« 9) Τέσσαρας χρυσοῦς κώνους μετ᾽ ἐγκρούστων κοσμημά-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

των, ὧν οἱ δύο εἶχον παραληφθῆ παρὰ τοῦ κ. γυμνασιάρχου ἐν Τίρυνθι καὶ εἶχον τεθῆ εἰς τὸν ἀποσφραγισθέντα λέβητα· οὗτοι ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 9 κυτίῳ.

« 10) Δύο μεγάλα συρματοειδῆ πλέγματα χρυσᾶ, ἱκανῶς πυκνά· ταῦτα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 10 κυτίῳ.

«11) Δώδεκα τμήματα πλακὸς ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, λίαν ἐφθαρμένα· ταῦτα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 11 κυτίῳ.

« 12) Ἓν χρυσοῦν σπειροειδὲς κόσμημα ἐν εἴδει ψελλίου, φέρον τυχαίως συγκεκολλημένον χαλκοῦν ἔλασμα, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν ὁμοίως συγκεκολλημέναι δέκα καὶ ὀκτὼ μικραὶ χρυσαῖ ψηφῖδες· τοῦτο ἐτέθη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 12 κυτίῳ.

« 13) — α') Ἕνα κυλινδρικὸν ἀχάτην διάτρητον μετὰ ὀκτὼ τυχαίως συγκεκολλημένων χρυσῶν ψηφίδων· — β') ἕνα ἀχάτην ἀμυγδαλωτόν, διάτρητον· — γ') δεκαπέντε κυλινδρικὰ χρυσᾶ κοσμήματα, φέροντα ἔξωθεν κοκκίδια χρυσᾶ· — δ') πέντε χρυσᾶς ψηφῖδας περιδεραίου, μικράς, διατρήτους· — ε') δέκα καὶ ἑπτὰ ὁμοίας· — ϛ') τρεῖς ὁμοίας· — ζ') τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ὁμοίας· — η') ἑκατὸν ὁμοίας· — θ') ἓξ ὁμοίας· — ι') πέντε ὁμοίας· — ια') τρεῖς ὁμοίας· — ιβ') ἐννέα ὁμοίας· — ιγ') ἑξήκοντα ὁμοίας λίαν μικράς· πάντα ταῦτα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 13 κυτίῳ.

« 14) Δύο τμήματα λαβῆς ἐξ ἐλεφαντοστοῦ· ταῦτα ἐτέθησαν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 14 κυτίῳ.

« 15) Χώματά τινα μετὰ τριμμάτων ἐλεφαντοστοῦ, ἅτινα ἐτέθησαν ἐντὸς χαρτίου, φέροντος ἀριθ. 15.

« 16) Τμήματα χαλκοῦ ἀγγείου, σχεδὸν ἀκεραίου, καὶ τμήματα ἑτέρου χαλκοῦ σκεύους μετὰ λαβῆς ἐν σχήματι νήσσης· ταῦτα ἐτέθησαν ἐντὸς λευκοσιδήρου δοχείου.

« Πάντα τὰ ἄνω ἀντικείμενα ἐν τοῖς ἀναφερομένοις κυτίοις, ἐτέθησαν ἐντὸς ἑτέρου κιβωτίου ἐκ λευκοσιδήρου, ὅπερ, συσκευασθὲν καταλλήλως, ἐσφραγίσθη διὰ τῶν σφραγίδων τοῦ νομάρχου καὶ τοῦ γυμνασιάρχου, παρελήφθη δὲ ὑπὸ τούτων καὶ ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Ἀποστ. Ἀρβανιτοπούλλου, ἵνα παραδοθῇ εἰς τὴν ἁρμοδίαν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν.

« Ἐφ' ᾧ συνετάχθη ἡ παροῦσα ἔκθεσις εἰς διπλοῦν, ἥτις ὑπογράφεται νομίμως. Ὁ νομάρχης Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

Θ. Λέκκας. Ὁ παρ' ἐφέταις εἰσαγγελεὺς Σ. Σωτηριάδης. Ὁ γυμνασιάρχης Σ. Παρασκευᾶς. Ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Ἀ. Σ. Ἀρβανιτόπουλλος ».

Τῶν δὲ χαλκῶν κλ. ἀντικειμένων, τῶν ἀποσταλέντων καὶ κατατεθέντων ἐν τῷ Μουσείῳ Ναυπλίου, ἔδωκα κατάλογον τῷ κ. νομάρχῃ· καταριθμοῦνται δὲ ταῦτα προχείρως ὡς ἑξῆς:

« Εἷς λέβης μέγας, χαλκοῦς, ἀκέραιος· εἷς τρίπους χαλκοῦς ἀκέραιος· μία πλίνθος ὀρειχαλκῆ ἀκέραιος, πλάτους 0·15, βάρους 9 $^1/_2$ ὀκάδων, ἧς τὰ ἔσω ὑπὸ ἐλαφρὸν στρῶμα κατιώσεως λάμπουσιν ὡς χρυσός· δύο ξίφη χαλκοσιδηρᾶ, ὧν ἓν τεθραυσμένον εἰς τρία τμήματα· δύο χαλκᾶ ἐλάσματα ἐκ τρίτου ξίφους· δύο ὀβελοὶ χαλκοῖ, ἀκέραιοι· τρεῖς μεγάλαι λαβαί, ἢ μᾶλλον πόδες ὑποθήματος τοῦ λέβητος, κερατοειδεῖς, χαλκοσιδηραῖ· ἱκανὰ τμήματα χαλκοῦ λεπτοῦ πώματος τοῦ λέβητος· τέσσαρες χαλκαῖ λοπάδες ἀκέραιοι, ἐντὸς τοῦ λέβητος εὑρεθεῖσαι· μέγα χαλκοῦν ἀγγεῖον ἐν εἴδει πυραύνου ἀκέραιον (1), ἔχον τρεῖς πόδας, ἐντὸς τοῦ λέβητος ἐπίσης εὑρεθέν· μία ἅρπη σιδηρᾶ, ἀκέραιος εἰς δύο τμήματα· μία ἅρπη χαλκῆ, ἀκέραιος· τμήματά τινα ξίφους χαλκοῦ· τμήματα ἀγγείου χαλκοῦ· πηλίνων ἀγγείων τμήματα ἔξω τε καί τινα ἔσω τοῦ λέβητος εὑρεθέντα· σάκκος πλήρης χωμάτων, τῶν ἐν τῷ λέβητι εὑρεθέντων, ἵνα ἐξετασθῶσι λεπτομερέστερον, μήπως περιέχωσί τι, ἰδίως λίαν μικρὰς ψηφῖδας, διαφυγούσας τὴν πρώτην ἔρευναν ».

Ταῦτα πάντα διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 206 τῆς 14ης δεκεμβρίου τοῦ 1915ου ἔτους ἐγγράφου αὐτοῦ ἐδήλωσεν ὅτι παρέλαβε καὶ κατέθηκε πρὸς φύλαξιν ἐν τῷ Μουσείῳ Ναυπλίου ὁ ἁρμόδιος ἀρχαιολογικὸς ἔφορος Ἀργολιδοκορινθίας καὶ Ἀρκαδίας κ. Ἀ. Φιλαδελφεύς, ὅστις ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν τὴν νύκτα τῆς 13ης δεκεμβρίου. Δὲν ἀναφέρονται ὅμως ἐν αὐτῷ οἱ δύο χαλκοῖ ὀβελοί, κατά τινα παραδρομὴν μὴ ἀναγραφέντες ἴσως ἐν τῷ πρὸς τὸν κ. νομάρχην ἀπευθυνθέντι σημειώματί μου.

---

(1) Τοῦτο, ἐν ᾧ περιηργάζετο τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τῷ μουσείῳ Ναυπλίου ὁ κ. Ἀ. Φιλαδελφεύς, διωλίσθησε τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ καταπεσὸν ἐθραύσθη εἰς πολυάριθμα τμήματα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

5) Ἑρμηνεία τοῦ θησαυροῦ Τίρυνθος· κατάθεσις ἢ κλέμμα;

Ἐκ δὲ τῆς γενομένης ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τελικῆς ἐξερευνήσεως τοῦ λέβητος ἐβεβαιώθη ὅτι ἐν αὐτῷ δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲν ἴχνος ὀστῶν· ἂν εἶχόν ποτε ἐντεθῆ ὀστᾶ κεκαυμένου νεκροῦ καὶ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ἀποσυντεθέντα ὅλως, μετετράπησαν εἰς χῶμα, δὲν δύναταί τις νὰ βεβαιώσῃ ἀναμφισβητήτως· ἀλλ' ἡ ἐμὴ ἐξέτασις αὐτῶν παρέχει μοι τὸ βέβαιον συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶχον ἐντεθῆ οὐδέποτε ἐν τῷ λέβητι ὀστᾶ, οὔτε ἐκ καύσεως, οὔτε οἱαδήποτε.

Διότι ἔσχον τὴν πεῖραν, συναχθεῖσαν ἐκ μακρᾶς παρατηρήσεως τῶν πολυαρίθμων λιθίνων καὶ πηλίνων *θηκῶν*, ἃς εὗρον ἐν τοῖς νεκροταφείοις τῆς ἀρχαίας Δημητριάδος ἐν τῇ Θεσσαλικῇ Μαγνησίᾳ, αἵτινες περιεῖχον κεκαυμένα ὀστᾶ ποικίλων ἡλικιῶν ἀνθρώπων, βρεφῶν ἔτι· καίτοι δ' αἱ θῆκαι αὗται ἐνεῖχον πολλάκις χώματα, διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου εἰσελθόντα, τὰ ἐν αὐταῖς ὀστᾶ οὐδὲ οὕτως εἶχον ἀποσυντεθῆ, ἀλλὰ παρέμενον ὁπωσδήποτε εὐδιάκριτα· ὁμοίως παραμένουσι καὶ τὰ ἄκαυστα ὀστᾶ εὐδιάκριτα, ὡς ἀφίνοντα, καὶ τὰ ὅλως ἀποσυντεθειμένα, τεφρώδη τινὰ κόνιν.

Οὕτω λοιπὸν ἀποκλείεται οἱαδήποτε ὑπόθεσις περὶ ἐνθέσεώς ποτε ἐν τῷ λέβητι ὀστῶν· διότι καὶ τὸ ἐν αὐτῷ χῶμα ἦτο ὁμοιόμορφον καὶ πανταχοῦ μονοχρώματον, πλὴν που τῶν ὀλίγον ὑπὲρ τὸν πυθμένα αὐτοῦ χωμάτων, ἅτινα ἐνεφάνιζόν τινα μελανότητα καὶ ἦσαν κατά τι ἀμμώδη· τοῦτο ὅμως συνέβη λόγῳ τῆς ἐν μέρει κατιώσεως τοῦ πυθμένος τοῦ λέβητος.

Ταῦτα λοιπὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς διημέρου ἀνασκαφῆς μου λαβὼν ὑπ' ὄψιν, ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν περὶ τοῦ ὅτι τὸ εὕρημα δὲν ἦτο θήκη καέντος νεκροῦ, οὔτε κτέρισμα τάφου, ἀλλὰ *κατάθεσις*, depositio, ὡς λέγουσιν οἱ νομικοί, καὶ ἐνεῖχεν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τοῦ καθοριζομένου ὑπ' αὐτῶν *θησαυροῦ*, ὅστις ὁρίζεται ὡς ἑξῆς: thensaurus est depositio quaedam pecuniae, cuius non exstat memoria, et iam dominum non habet, καίτοι οὐσιαστικῶς δύνανταί τινα τοῦ ὁρισμοῦ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

τούτου νὰ ἀμφισβητηθῶσι, καθ' ἃ εἶπεν ἡμῖν ὁ περὶ τὰ νομικὰ δεινὸς κ. Περικλῆς Βιζουκίδης· ἐνθάδε μάλιστα δὲν πρόκειται περὶ pecuniae.

Πότε δὲ καὶ ὑπὸ τίνων κατετέθη ὁ θησαυρὸς οὗτος ἐκεῖ; Ὅτι τὸ εὕρημα τοῦτο δὲν εἶναι *κλέμμα*, καὶ ὅτι δὲν ἀπεκρύβη ἐκεῖ ὑπὸ μεταγενεστέρων τινῶν κλεπτῶν, προκύπτει μετὰ πιθανότητος ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ εὑρέθη· ἂν δῆλα δὴ νεωτέρων τινῶν χρόνων κλέπται, ἢ συληταὶ ἀρχαίου τινὸς τάφου, λ. χ. τοῦ ὑπὸ τοῦ Κάρω εὑρεθέντος σεσυλημένου, ἀπέκρυπτον αὐτὰ ἐκεῖ, ἵνα ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἀποκομίσωσι, θὰ ἦτο δυσχερὲς νὰ κατανοηθῇ διὰ τί μεθ' ἱκανῆς ἐπιμελείας, μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ μετά τινος ἀνέσεως εἶχον καταχώσει πάντα· διότι συνήθως ἐν τοιαύταις καὶ ὑπὸ τοιούτων ἀνθρώπων τελουμέναις ἀποκρύψεσι, τὸ ἔργον ἐνεργεῖται κρύφα καὶ μετὰ σπουδῆς, τὰ δὲ τῆς κλοπῆς ἀντικείμενα καταχώννυνται ἐν ἀταξίᾳ.

Ἂν δὲ ταῦτα κατετίθεντο ὑπ' αὐτῶν τῶν ***νικητῶν***, τῶν λαφυραγωγησάντων αὐτὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἐν Τίρυνθι τελευταίου Μυκηναίου βασιλέως, ἤτοι ὑπό τινων ἁπλῶν στρατιωτῶν, οἵτινες, φόβῳ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν ἀξιωματικῶν, ἀπέκρυψαν αὐτὰ καὶ ἀπ' ἐκείνων, ἵνα ἐν εὐθέτῳ καιρῷ παραλάβωσιν ἀνενόχλητοι τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν καὶ πλουσιωτάτην λείαν, πάλιν τὰ πράγματα ταῦτα θὰ εὑρίσκοντο φύρδην μίγδην καὶ ἐν σπουδῇ τεθειμένα, μικρὰ δέ τινα, τὰ πολυτιμότατα ἄλλως πάντων, οἷα εἶναι οἱ δακτύλιοι, οὐδὲ θὰ ἐνετίθεντο ἐκεῖ ὑπὸ τοιούτων ἀνθρώπων ἀρχῆθεν, εὐφόρητα ὄντα καὶ ἄλλως εὔκρυπτα.

Καὶ ἀληθῶς μὲν δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ ὅλως ἡ τελευταία αὕτη ὑπόθεσις, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι νικηταὶ ἀρχαῖοι, σύγχρονοι περίπου τῶν εὑρημάτων, θὰ εἶχον καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον νὰ ἀποκρύψωσι τὰ λάφυρα αὐτῶν μετά τινος προσοχῆς ὁπωσδήποτε καὶ ἀσφαλείας, ἔτι δὲ μετὰ συμβόλων πρὸς μέλλουσαν αὐτῶν ἀνεύρεσιν, οἷα σύμβολα ἀποτελοῦσιν οἱ περὶ τὸν λέβητα λίθοι, τεθέντες πρός τε τοιοῦτόν τινα σκοπὸν καὶ πρὸς στερρὰν ἵδρυσιν τοῦ λέβητος· ἀλλὰ προκύπτουσιν ἐν τοιαύτῃ παραδοχῇ ἄλλαι τε ἀπορίαι καὶ αὐτὴ ἡ διάσωσις τοῦ εὑρήματος ἀθίκτου: ἡ ἅλωσις τῆς Τίρυνθος, ἡ λεη-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

λασία καὶ πυρπόλησις τοῦ ἀνακτόρου καὶ τὰ συναφῆ τούτοις ἔργα, ἀποτελοῦσι τέρμα τῆς πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως, μεθ᾽ ὃ κύριον μέλημα τῶν λαφυραγωγῶν θὰ ἦτο ἡ ἀναγωγὴ τῆς ἀποκρυβείσης τοσαύτης λείας· δυσχερὲς δὲ εἶναι πρὸς παραδοχὴν τὸ ὅτι ἐξέλιπον πάντες οἱ νικηταὶ λαφυραγωγοί, καὶ ὅτι παρέμεινεν ἐκεῖ ἄθικτος τούτου ἕνεκα ἡ λεία.

Διότι ἑτέρα τις ὑπόθεσις ἐνέχει πλείονας πιθανότητας, ἡ ἑξῆς: εὔλογον εἶναι νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι κατὰ τοὺς συχνοὺς πολέμους τῶν ἐπιχωρίων, κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις καὶ πολιτικὰς ἀνατροπάς, βασιλεύς τις τῶν ἐν Τίρυνθι τῆς περιόδου ἐκείνης, ἣν τὰ εὑρήματα ἐνδεικνύουσι, βλέπων ἐπικείμενον τὸν κίνδυνον, τὴν μὲν στολὴν αὐτοῦ καὶ τῶν μεθ᾽ ἑαυτοῦ οἰκειοτάτων μετήλλαξεν, ἵνα μὴ ἀναγνωρισθῶσιν, ὡς φέρεται ποιήσας ὁ Κόδρος, τοὺς δὲ θησαυροὺς ἀπέκρυψε διὰ πιστῶν ὑπηρετῶν, οἷοι δὲν ἀπολείπουσι πάντες τοὺς ἡγεμόνας οὐδ᾽ ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν κινδύνων. Τοιαῦτα παραδείγματα δύναταί τις νὰ παραθέσῃ ἔκ τε τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἐκ πάντων τῶν λοιπῶν.

Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν ἐκεῖνος, μερίσας τὰ πολύτιμα αὐτοῦ κειμήλια, ἀπέκρυψεν αὐτὰ οὕτως εἰς διάφορα σημεῖα, μηδενὸς ἰδόντος, εἰμή, κατὰ τὴν παροιμίαν, πετομένου τινὸς ὄρνιθος (1)· συνήθως δὲ ταῦτα ἀποκρύπτονται οὐχὶ ἐν ἐλευθέρῳ ἐδάφει, ἤτοι οὐχὶ ἐν τοῖς περιόπτοις ἀγροῖς, ἀλλ᾽ ἐντὸς ἐρειπίων, ἅτινα νῦν ὁ λαὸς ἀποκαλεῖ «χαλάσματα»· διότι ἡ ὑπ᾽ ἄλλων ἀνεύρεσις αὐτῶν ἐν τοῖς τοιούτοις σημείοις εἶναι λίαν δυσχερής, ἡ δὲ ὑπὸ ζῴων ἀποκάλυψις ἔτι μᾶλλον, ἐν ᾧ ταῦτα πολλάκις ἐπανασκάπτουσι τὰς ἐν μαλακῷ ἐδάφει νωπὰς σκαφάς, καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἀβαθῶς τεθαμμένους νεκρούς, οὓς καὶ κατατρώγουσι (πρβ. ἄνω σελ. 180-181).

Γνῶσται ἄρα τῶν τόπων ἐκείνων ἀκριβεῖς καὶ λίαν ἔμπειροι ἄνδρες ἀπέκρυψαν τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως ἐκείνου εἰς

(1) Πρβ. *Ἀριστοφ.* Ὄρν. 579-601
Τοὺς *θησαυρούς* τ αὐτοῖς δείξουσ, οὓς οἱ πρότερον *κατέθεντο*
τῶν ἀργυρίων· αὐτοὶ γὰρ ἴσασι· λέγουσι δέ τοι τάδε πάντες.
οὐδεὶς οἶδεν τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμόν, πλὴν εἴ τις ἄρ᾽ ὄρνις.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

διάφορα τοιαῦτα σημεῖα· διότι πάντοτε μετερισμένως εἰς δύο, τρεῖς, ἢ τέσσαρας μοίρας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποκρύπτονται τὰ τοιαῦτα λίαν πολύτιμα καὶ πολλὰ ἀντικείμενα, καθ' ἃ διηγήθησαν ἡμῖν περισωθέντες γέροντες, αὐτόπται ποτὲ γενόμενοι, μάλιστα κατὰ τὴν εἰς Τρίπολιν τῆς Ἀρκαδίας τελευταίαν εἰσβολὴν τοῦ Αἰγυπτίου Ἰμβραὴμ-πασᾶ, ὁμοίας ἀποκρύψεως εἰς πολλὰ μερίδια καὶ ἐντὸς ποικίλων σκευῶν καὶ εἰς γνώριμα «χαλάσματα» τῶν οἰκογενειακῶν πολυτίμων αὐτῶν κειμηλίων καὶ χρημάτων, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποκομίσωσι μεθ' ἑαυτῶν, φεύγοντες τὴν καταστροφὴν καὶ σφαγήν, φόβῳ ἁρπαγῆς αὐτῶν εἴτε ὑπὸ τῶν ὑπεναντίων μάλιστα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ὑπ' ἐνίων τῶν ὁμογενῶν αὐτῶν· διότι ἡ δίψα τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ ἔνστικτον τῆς ἁρπαγῆς παροξύνει καὶ τυφλώνει καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὁμαίμονας καὶ φίλους.

Ἐκλιπόντος δὲ τοῦ Τιρυνθίου ἐκείνου βασιλέως καὶ τῶν πιστῶν αὐτοῦ ἀκολούθων, τῶν ἀποκρυψάντων τοὺς θησαυρούς, πρὸ τῆς εἰς τὴν πάτριον γῆν ἐπανόδου, ὡς συμβαίνει συνήθως παρὰ τοῖς *ἡττημένοις*, ἀπέμεινεν ὁ θησαυρὸς σύμπας, οὗ μίαν μοῖραν ἀποτελεῖ ὁ εὑρεθεὶς λέβης μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ, ἕτεραι δὲ δύνανται διὰ δοκιμαστικῶν πρὸς τοῦτο σκαφῶν νὰ ἀνευρεθῶσιν ἐπίσης, ἀνασκαπτομένου τοῦ χώρου εἰς μείζονα ἀκτῖνα. Οὕτω καὶ ἡ εὐλαβὴς καὶ στερρὰ ἐν τῇ ἀποκρύψει κατάθεσις τοῦ λέβητος ἑρμηνεύεται μετὰ πλείονος πιθανότητος, καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ νῦν ἀνεύρεσις αὐτοῦ ὁμοίως· αἱ δὲ κατὰ τοιαύτης τινὸς γνώμης ἀντιρρήσεις εἶναι καὶ ὀλιγώτεραι καὶ ἀσθενέστεραι, ἢ αἱ κατὰ τῶν ἄλλων προμνημονευθεισῶν ὑποθέσεων καὶ εἰκαστικῶν ἐκδοχῶν.

6) Ἀναγωγὴ τοῦ θησαυροῦ εἰς ἀρχαίας παραδόσεις ἐν Τίρυνθι· χρονολόγησις αὐτοῦ.

Τὴν γνώμην δὲ μάλιστα ταύτην δυνάμεθα νὰ σχετίσωμεν πρὸς ἀρχαίας τοπικὰς παραδόσεις, ὧν ἀρκούντως πλουσίαν κληρονομίαν κατέλιπον ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς· βεβαίως ὅμως δὲν διατεινόμεθα ὅτι ἐξ αὐτῆς δυνάμεθα νὰ ἀποκομίσωμεν ἀσφαλῆ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

τινα τεκμήρια ἢ σημεῖα πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ εὑρήματος συμφώνως τῇ ἐκτεθείσῃ ὑποθέσει· ἁπλῶς μόνον θὰ ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην καὶ θὰ ἐξάρωμεν διηγήσεις τινὰς ἀπὸ λίαν γενικῆς ἀπόψεως, ἵνα καταδείξωμεν ὅτι ὄντως συνέβησαν τοιαῦτά τινα γεγονότα κατὰ τὴν Μυκηναίαν περίοδον, ᾗ ἀνήκει ἀναμφιβόλως τὸ εὕρημα, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ ἀπόκρυψις θησαυροῦ κινδυνεύσαντος βασιλέως.

Καὶ παλαιότερα μὲν βεβαίως τοῦ εὑρήματος γεγονότα φέρονται τὰ τοῦ ***Σθενέλου,*** ὅστις, ἐκδικῶν τὸν φόνον τοῦ Ἠλεκτρυόνος ὑπὸ τοῦ Ἀμφιτρύωνος, παλαιοῦ βασιλέως τῆς Τίρυνθος, «παντὸς Ἄργους ***ἐξέβαλεν*** Ἀμφιτρύωνα καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Μυκηνῶν ***καὶ τῆς Τίρυνθος*** αὐτὸς κατέσχε», καθ' ἃ διηγεῖται ὁ ***Ἀπολλόδ.*** ἐν Βιβλιοθ. Β' *ϑ'* 4. Νεωτέραν ταύτης, ὡς φαίνεται, εἴδησιν ἔχομεν τὴν τοῦ ***Τληπτολέμου,*** υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις ἀναφέρεται ἤδη παρ' Ὁμήρῳ ἐν Β 661-663 ὅτι ἐφόνευσεν ἐν Τίρυνθι τὸν βασιλέα αὐτῆς Λικύμνιον:

Τληπόλεμος δ', ἐπεὶ οὖν τράφ' ἐνὶ μεγάρῳ ἐυπήκτῳ,
αὐτίκα πατρὸς ἑοῖο φίλον μήτρωα κατέκτα,
ἤδη γηράσκοντα, Λικύμνιον ὄζον Ἄρηος.

Ἀλλὰ περὶ τοῦ φόνου τούτου, καὶ περὶ τοῦ Λικυμνίου αὐτοῦ, ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πολλαὶ καὶ ἰσχυρῶς συγκρουόμεναι πρὸς ἀλλήλας παραδόσεις, αἵτινες δύνανται, κατ' ἐμὴν γνώμην, νὰ διευθετηθῶσιν ὁπωσδήποτε σαφῶς, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρξαν ***δύο*** τοὐλάχιστον ***Λικύμνιοι*** βασιλεῖς τῆς Τίρυνθος, πάππος καὶ ἔγγονος, ἢ ἄλλως ἀπόγονος τοῦ πρώτου ὁμώνυμος ὁ ἕτερος· τοιαύτην ὑποψίαν, πλείστας συγκεχυμένας περὶ τούτων παραδόσεις δυναμένην νὰ ἑρμηνεύσῃ, δὲν εἴδομεν ἐκφραζομένην ὑπὸ τοῦ Jessen ἐν τῷ Lexikon der Mythologie κλ. τοῦ Roscher τόμ. II² σελ. 2047 - 2048.

Καὶ δὲν προτιθέμεθα μὲν ἐν ἁπλῇ ἀνακοινώσει νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν διαλεύκανσιν τῶν τοιούτων, λίαν σκοτεινῶν ἄλλως παραδόσεων, λεκτέον ὅμως ὅτι Λικυμνίου τινός, βασιλέως τῆς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

Τίρυνθος, ἐδεικνύετο τάφος ἢ ἡρῷον ἐν Ἄργει (1), παρ' ὃν λέγεται ὅτι ἐσφάγη ὁ βασιλεὺς Πύρρος παρὰ ***Πλουτάρχ.*** ἐν β. Πύρρου λδ' «αὐτὸς δὲ (ἐνν. Πύρρος) κατενεχθεὶς παρὰ τὸν τοῦ ***Λικυμνίου σηκὸν*** ἔπεσεν, ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγνοούμενος»· ἐπίσης ἀναφέρεται ὅτι εἷς μὲν υἱὸς τοῦ Λικυμνίου, ὁ ***Οἰωνός***, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν παίδων τοῦ Ἱπποκόωντος (2), οἱ δύο δ' ἕτεροι, ὁ ***Ἀργεῖος*** καὶ ὁ ***Μέλας***, ἐν τῇ κατὰ τῆς Οἰχαλίας ἢ τῆς Τροίας ἐκστρατείᾳ τοῦ Ἡρακλέους (3).

Καὶ ταῦτα μὲν παραδείγματος ἕνεκα παρεθέσαμεν, καὶ δυνάμεθα ἔτι μᾶλλον νὰ αὐξήσωμεν δι' ἑτέρων παραδόσεων, ἵνα καταδειχθῇ ὅτι κατὰ τοὺς ἐνδεικνυομένους ὑπὸ τῶν ἐν Τίρυνθι εὑρημάτων τούτων χρόνους συνέβησαν ὄντως γεγονότα, καθιστῶντα πιθανὴν τὴν εἰκασίαν περὶ ἀποκρύψεως θησαυρῶν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων τοῦ τόπου. Τμῆμα δὲ τοιούτου ἀποθέματος εἶναι ὁ εὑρεθεὶς λέβης μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ, ὧν τινὰ μὲν ἀντικείμενα, ἐμφανῶς ὁ μέγας δακτύλιος, εἶναι οἰκογενειακὰ κειμήλια λίαν παλαιοτέρας περιόδου, τὰ δὲ λοιπὰ φαίνονται ἀνήκοντα τῷ τέρματι τῆς Μυκηναίας περιόδου, ἤτοι τοῖς ὀλίγον περὶ τὰ Τρωϊκὰ ἢ μετ' αὐτὰ χρόνοις, καθ' οὓς καὶ ἀνατροπαὶ πολλαὶ καὶ φόνοι βασιλέων καὶ ἡγεμόνων ἐγένοντο, καὶ μεταβολαὶ πολιτειῶν διὰ τῶν στάσεων καὶ συγχύσεις μεγάλαι διὰ τῶν εἰσβολῶν τῶν ἐχθρῶν.

Ἦτο ἄρα εὔλογον τὸ ὅτι ἐν τοιαύτῃ τινὶ περιπτώσει, ἕνεκα τοῦ ἐπικρατήσαντος χάους καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τῶν πραγμάτων, εἷς τῶν τελευταίων βασιλέων τῆς Τίρυνθος, ἢ αὐτόχρημα ὁ τελευταῖος, ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν κινδύνων εὑρεθείς, ἀπέκρυψε κατὰ τὸν ἐν τοῖς ἄνω ἐκτεθέντα καὶ ὑπὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἐνδεικνυόμενον τρόπον τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, ὧν ἓν μέρος ἀποτελεῖ ὁ εὑρεθεὶς ἐν τῷ λέβητι.

---

(1) *Παυσαν.* ἐν Β' 22, 8 «ἐρχομένῳ δὲ ὁδὸν εὐθεῖαν ἐς γυμνάσιον Κυλάβαριν .. .. *τέθαπται* δὴ *Λικύμνιος* ὁ Ἠλεκτρύωνος».

(2) *Ἀπολλόδ.* ἐν Βιβλ. Β' κς' 2 «μᾶλλον δὲ ὠργίσθη (ἐνν. Ἡρακλῆς) ὅτι τὸν Λικυμνίου παῖδα (ἐνν. Οἰωνὸν) ἀπέκτειναν (ἐνν. οἱ Ἱπποκόωντος παῖδες)». Ἐτάφη ἐν Σπάρτῃ, ὡς λέγει ὁ *Παυσαν.* ἐν Γ' 15, 4-5.

(3) *Ἀπολλόδ.* ἐ. ἀ. Β' κη' 5.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

Ὡς πρὸς δὲ τὴν *χρονολόγησιν* τοῦ εὑρήματος οὐδεμία (1) φαίνεται ὅτι δύναται νὰ προκύψῃ ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἄνω τεθέντος ὁρίου, ὅτι ἀνήκει κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ μέρος τοῖς περὶ τὸ 1000 π. Χρ. χρόνοις· τοῦτο ἐνδεικνύουσιν ἄλλα τε γεγονότα καὶ τὰ πλεῖστα τῶν χρυσῶν εὑρημάτων, ὄντα τέχνης ἀποκλινούσης πρὸς τὴν τῆς Γεωμετρικῆς καὶ οὐχὶ τῆς λαμπρᾶς Μυκηναίας περιόδου· σπουδαιότατον δὲ φαινόμενον εἶναι ἡ εὕρεσις τῶν ὑπολειφθέντων ἀκατεργάστων μετάλλων καὶ ἐλεφαντοστοῦ, βεβαιούντων τὴν ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναγραφομένην συνήθειαν τῆς ἐπιτοπίου κατασκευῆς τῶν τεχνουργημάτων ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν ἐνώπιον τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἄλλων ἐργοδοτῶν, οἵτινες παρεῖχον αὐτοῖς τὰ ὑλικά, ἵνα ὦσι βέβαιοι περὶ τῆς γνησιότητος καὶ καθαρότητος τῶν μετάλλων, ἔτι δὲ περὶ τῆς μὴ ἀλλαγῆς μηδ' ὑφαιρέσεως αὐτῶν.

Καὶ περὶ μὲν τούτων προτιθέμεθα νὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν τῇ μελετωμένῃ ἐκδόσει τῶν εὑρημάτων, ἣν παρασκευάζομεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Κάρω· ὅτι δὲ τὰ εὑρήματα ταῦτα ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα *βασιλικῶν πραγμάτων*, δὲν δύναται νὰ προκύψῃ οὐδεμία, ὡς νομίζω, ἀμφιβολία, λαμβανομένου μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦ μεγάλου δακτυλίου, ὅστις ἐχρησίμευεν ἐμφανῶς καὶ ὡς σφραγίς, πρὸς ἐπιπίστωσιν τῶν βασιλικῶν διαταγῶν καὶ θελήσεων· ὁμοίας χρήσεως θὰ ἦτο καὶ ὁ κύλινδρος, οὗ τὰ σύμβολα ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰ *σήματα λυγρὰ* τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν, καὶ ταῦτα ὑπὸ Τιρυνθίου βασιλέως ἀποσταλέντα (βλ. Ἰλιάδ. Ζ στίχ. 168 κ.ἑ.).

7) Ἀνεύρεσις τάφων καὶ σπουδαίου κτίσματος ἐν Τίρυνθι· ἕρμακες· βολεοί.

Τῇ δὲ 14ῃ καὶ 15ῃ δεκεμβρίου μετέβημεν πάλιν μετὰ τοῦ Κάρω εἰς Τίρυνθα, ἔνθα οὗτος διὰ δέκα καὶ πέντε ἐργατῶν ἐπεξέτεινε τὴν ἀνασκαφήν μου ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εἶχεν εὑρεθῇ

(1) Τὰ κατὰ τὴν χρονολόγησιν θὰ ἐξετάσωμεν εὐρύτερον ἐν τῇ εἰδικῇ ἐκδόσει καὶ *ἀπεικονίσει* τῶν εὑρημάτων τούτων.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

ὁ λέβης· ἐβεβαίωσε δὲ τὴν ὕπαρξιν οἰκίσκων λίαν πενήτων ἀνθρώπων τῆς Μυκηναίας περιόδου, ἐφωτογράφησεν αὐτοὺς καὶ ἐποίησε διάγραμμα τῶν ἀκινήτων εὑρημάτων· μετὰ δὲ ταῦτα κατέχωσέ τινας τῶν ποιηθεισῶν τάφρων, ἵνα μὴ ἐμποδίζωσι τὴν δίοδον.

Κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἡμερῶν τούτων, λαβὼν καὶ ἐγὼ ἕνα ἐργάτην τῶν τοῦ Κάρω, μετέβην πρὸς δοκιμαστικὴν ἐξερεύνησιν σημείων τινῶν τῆς παρακειμένης πεδιάδος, ἅτινα ἐφαίνοντό μοι δοκιμασίας ἄξια· ἰδίως προεθέμην σκοπὸν τὸ μὲν νὰ ἴδω τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους τῆς πεδιάδος, ἂν δῆλον ὅτι ἦτο εὔθετον πρὸς ποίησιν θολωτῶν τάφων, τὸ δὲ νὰ ἐξακριβώσω, ἂν ὑπόπτων τινῶν ὑψωμάτων αὐτῆς ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πρός τινα σκοπόν, μάλιστα πρὸς ποίησιν μεγάλων τάφων ἢ ναῶν.

Ἔσκαψα δὲ τὸ πρῶτον ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ εἰς ἀπόστασιν 500 περίπου μέτρων Ἀνατολικῶς τῆς τετειχισμένης ἀκροπόλεως τῆς Τίρυνθος. Ἐνταῦθα, κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Μπαλάσκα, ἐν τῇ συμβολῇ αὐτοῦ πρὸς παρακείμενον ἀγρόν, ὑπάρχει μικρά τις ἄγονος ἔκτασις, ἐφ' ἧς οἱ γεωργοὶ ἀπορρίπτουσιν ἀπὸ μακρῶν χρόνων τὰ λιθάρια, τὰς ῥίζας καὶ τὰς ἀκάνθας τῶν ἐγγὺς καλλιεργουμένων ἀγρῶν.

Τὰ οὕτως ἀπορριπτόμενα ἐσχημάτισαν σὺν τῷ χρόνῳ μέγαν σωρόν, ἐκτάσεως πεντήκοντα περίπου τετραγωνικῶν μέτρων, ἐφ' οὗ ἀνεφύησαν πολλοὶ θάμνοι καὶ ἄγρια δενδρύλλια. Καλοῦμεν δὲ τοὺς τοιούτους σωρούς, τοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς οὕτω ποιουμένους, οἱ ἐν Ἀρκαδίᾳ «*ἁρμακᾶδες*», ἐξ ὀρθῆς ὁ «*ἁρμακᾶς*», ὁμοίως δέ, ὡς ἐμάθομεν, ὀνομάζουσιν αὐτοὺς καὶ οἱ ἐν Τίρυνθι καὶ τῇ λοιπῇ Ἀργολίδι γεωργοί, τινὲς δὲ καὶ «*γκουρμιάδα*».

Ἡ δημώδης λέξις *ἁρμακᾶς* εἶναι ἐμφανῶς ἀρχαία Ἑλληνική, ὁ *ἕρμαξ (ἕρμακας* καὶ κατά τινα συνεκδρομὴν πρὸς τὸ *ἁρμαθιὰ* κττ. *ἁρμακᾶς)* παρηγμένη ἐκ τοῦ «ἑρμάι»· μνημονεύεται δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀρκαδικοῦ Πάρνωνος, ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν Τεγεατῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Ἀργείους, θέσις *Ἑρμαῖ*: «ἑστήκασι δὲ ἐπὶ τοῖς ὅροις *Ἑρμαῖ* λίθου, καὶ τοῦ χωρίου τὸ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

ὄνομά ἐστιν ἀπ' αὐτῶν » (1), ὡς λέγει ὁ *Παυσαν.* ἐν Β' 38, 7 καὶ περὶ ὧν ἔγραψεν ὁ Κ. Ῥωμαῖος πραγματείαν, ἧς δὲν ἔχω ἀντίτυπον πρὸς σύγκρισιν. Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον σωροὶ λίθων πρὸς δήλωσιν τῶν συνόρων καὶ ἑρμῆς Ἑρμοῦ ἐφ' ἑκάστου, ἐπιγεγραμμένος ὧδέ πως «ἐπὶ τάδε Ἀργείων-Τεγεατῶν-Λακεδαιμονίων»· ἐξ ὁμοίου τινὸς λόγου, ἤτοι ἕνεκα σωροῦ τινος λίθων, θὰ ἐπωνομάσθησαν καὶ ἄλλαι θέσεις ἢ πολίχναι «*Ἑρμαῖον-Ἑρμαῖα*».

Οἱ δ' ἐν τοῖς πεδινοῖς μέρεσι τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας γεωργοὶ κατὰ τὸ Πήλιον ὄρος ὀνομάζουσι τοὺς σωροὺς τούτους τῶν ἀπορριμμάτων τῶν ἀγρῶν «*νοβολιοὺς*» ἢ «*δβολιοὺς*», ἐξ ὀρθῆς «*ὁ νοβολιὸς*», ἢ «*ὁ (δ)βολιός*». Καὶ ἡ λέξις αὕτη εἶναι ἀρχαία Ἑλληνική, βεβαίως ὁ *βολεός*· διότι ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Παυσαν.* ἐν Β' 36, 3 ἐν τῇ Ἑρμιονίδι θέσις *Βολεοί*: «καὶ ἐπὶ Βολεούς· οἱ δὲ Βολεοὶ οὗτοι *λίθων εἰσὶ σωροὶ* λογάδων».

Ἐκ τῆς λέξεως δὲ ταύτης «*δβολιὸς*» φαίνεται πιθανὸν ὅτι προέκυψεν ἡ ὀνομασία μιᾶς τῶν μεγίστων πόλεων τῆς νῦν Ἑλλάδος, τοῦ *Βόλου* τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας· δι' αὐτῆς θὰ ἀπεκλήθη πρῶτον τὸ ἐν τῇ πεδιάδι ὕψωμα, ὁμοιάζον μεγάλῳ σωρῷ, ἔνθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἰωλκός, μετέπειτα δὲ «Κάστρον» τι, κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ποιηθέν, καὶ νῦν ἐν μέρει σῳζόμενον κατὰ τὴν καλουμένην «τὰ Παλαιὰ» συνοικίαν τοῦ Βόλου. Ἠδύνατο δ' εὐχερῶς ἐκ τοῦ «*δβολιὸς*» νὰ προκύψῃ «*ὁ Βολιὸς*» καὶ ἐξ αὐτοῦ «*Βόλιος - Βόλος*»· διότι ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου ἔχει τὰ ἀνάλογα. Ἐπίσης ἐκ τοῦ «*νοβολιὸς*» φαίνεται ὅτι παρήχθη ὑπὸ τῶν λογιωτέρων τὸ «Ἄνω Βόλος», τῆς λέξεως «ἄνω» μὴ οὔσης δημοτικῆς· ὄντως δὲ ὑπάρχει μεμονωμένος τις βουνὸς

(1) Σήμερον ἡ θέσις αὕτη καλεῖται «*'ς τοὺς φονεμένους*», ὡς ἤκουσά ποτε· θὰ ἀπεκλήθη δ' ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, τῶν χωρικῶν ὁρώντων σωροὺς λίθων καὶ νομιζόντων ὅτι δι' αὐτῶν κατέλευσάν τινάς ποτε ἀνθρώπους· διότι τοὺς ἐναγεῖς καταλεύουσι καὶ ἐγείρουσι σωροὺς λίθων ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ φόνου, τὰ καλούμενα «*ἀναθέματα*», οἷα καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ποιοῦσιν εἰς μνήμην τῶν μέγα τι κακὸν ποιησάντων, ἑκάστου παροδίτου ὀφείλοντος νὰ ῥίψῃ «πέτραν» ἐπ' αὐτοῦ καὶ νὰ εἴπῃ «ἀνάθεμά τον».

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

ἐν εἴδει σωροῦ παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο, καλούμενον «Ἐπισκοπή», περὶ οὗ βλ. *Πρακτικὰ* 1910 σελ. 200-203.

Παρὰ τὰ κράσπεδα λοιπὸν τοῦ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Τίρυνθος μνημονευθέντος τοιούτου ἐπάρματος εἶδον ὅτι ὑπῆρχον μεγάλοι τινὲς λίθοι, κατακεχωμένοι τὰ πολλά, λαξευτοὶ ἐπί τινων πλευρῶν, οἵτινες δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκληφθῶσιν ὅτι κατωλίσθησαν ἐκ τῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος, κειμένων λίαν μακρὰν ἐντεῦθεν, οὔτε ὅτι ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ ἐδάφους ἐκείνου, μὴ ὄντος βραχώδους μηδαμοῦ ἐπὶ μακρὰν ἔκτασιν· θὰ προήρχοντο ἄρα οἱ λίθοι οὗτοι ἔκ τινος ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ οἰκοδομήματος, ὅπερ, ὑποκείμενον ἐν ἐρειπίοις, ἠμπόδιζε τὴν δίοδον τοῦ ἀρότρου· τούτου ἕνεκα οἱ γεωργοὶ ἄφινον τὸν κατ' αὐτὸ χῶρον ἀκαλλιέργητον καὶ ἄσπορον, ὡς ἐνέχοντα πυκνῶς τὰ ὑπ' αὐτῶν καλούμενα «*κρούγματα*», ἤτοι ἀβαθεῖς προσκρούσεις καὶ ἐμπόδια τοῦ ἀρότρου.

Ἐνταῦθα ἀνασκάψας, εὗρον μετ' οὐ πολὺ τοιχάριον, καὶ παρ' αὐτὸ *χαλκῆν φιάλην* ἀρχαίαν, ἀκέραιον, καὶ δύο χαλκοῦς μικροὺς δίσκους, ὧν ὁ εἷς ἦτο περιφερὴς καὶ λεπτός, ὁ δ' ἕτερος ὀρθογώνιος καί τι χονδρός· πρὸς τούτοις εὗρον παρ' αὐτὰ καρφίδας τινὰς καὶ βελόνας χαλκᾶς καί τινα μικρὰ ἐμβλήματα χαλκᾶ, καὶ πήλινον μικρὸν εἰδώλιον γυναικός, ὀρθῆς ἱσταμένης, ἀκέραιον, διατηροῦν ἔτι ἱκανὰς τῶν βαφῶν, ὃν δὲ τύπου τῆς Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος. Ὑπ' αὐτά, εἰς ἐλάχιστον βάθος, εὗρον ἴχνη ὀστῶν ἀνθρώπου μικρᾶς ἡλικίας, ἰσχυρῶς ἀποσυντεθειμένων ὑπὸ τοῦ χρόνου· τούτων ἕνεκα, καὶ ἔκ τινων παρακειμένων ἀξέστων πλακῶν, πάλαι ἐμπεπηγμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους βαθέως, εἰκάζων, συμπεραίνω ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχουσι *τάφοι* τῶν μνημονευθέντων χρόνων.

Ἀλλ' ὑποκάτω πάντων τούτων, εἰς βάθος 0·50-0·80μ. ἀπὸ τοῦ νῦν ἐδάφους ἐν συνόλῳ, συνήντησα λατυπώδη συντρίμματα πώρων, καὶ ὀλίγον ὑπ' αὐτὰ δύο μεγάλους πώρους χρώματος τεφροῦ, κατὰ χώραν μὲν κειμένους, διεφθαρμένους ὅμως πολλαχοῦ ὑπὸ τῶν γεωργῶν, διανοιξάντων βόθρους, ἀρκούντως βαθεῖς, πρὸς ἐμφύτευσιν κλημάτων ἀμπέλων.

Ἡ ὕπαρξις τῶν πώρων τούτων καὶ τῶν παρακειμένως διε-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

σπαρμένων ἀρκούντως μεγάλων λαξευτῶν λίθων, δηλοῖ ὅτι ἐνετύχομεν σημαντικῷ τινι ἀρχαίῳ Ἑλληνικῷ κτίσματι, ἴσως *τάφῳ* τινὶ μεγάλῳ, ἢ *ναῷ* λίαν ἀρχαίῳ, ἐφ' οὗ, πάλαι καταπεσόντος, ἐτάφησαν ἄνθρωποι. Κληθεὶς δὲ καὶ προσελθὼν ὁ Κάρω καὶ ἰδὼν ταῦτα πάντα, ὡμολόγησε τὴν ὕπαρξιν ἐκεῖ σημαντικοῦ τινος ἀρχαίου κτίσματος, λόγῳ ὅμως τοῦ ἀκαταλλήλου τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, ἐθεώρησεν εὔλογον τὴν ἀναβολὴν τῆς πλήρους ἀνασκαφῆς αὐτοῦ εἰς τὸ προσεχὲς ἔαρ· τούτου δ' ἕνεκα κατέχωσα πάλιν τὴν σκαφὴν ταύτην.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, 15ῃ δεκεμβρίου, οἱ ἐξακολουθοῦντες τὴν ἀνόρυξιν τῶν παροδίων τοῖς ἀγροῖς τάφρων ἐργάται τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ, συνήντησαν οὐ μακρὰν τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εἶχεν εὑρεθῆ ὁ λέβης, μεγάλην κεραμίδα· ἀνασκάψας ἐκεῖ δι' ἐργατῶν τοῦ Κάρω, εἶδον ὅτι αὕτη μετά τινων πλακοειδῶν λίθων ἐχρησίμευσεν ὡς πῶμα καλύψεως νεκροῦ τινος μέσης ἡλικίας ἀνθρώπου, οὗ εὗρον ὑποκείμενα τὰ ὀστᾶ καὶ οὐδὲν κτέρισμα. Ὁ Κάρω βεβαιοῖ ὅτι τοιούτους λίαν πτωχοὺς τάφους τῆς Γεωμετρικῆς περιόδου εἶχεν εὕρει πολλοὺς ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος, εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἀπ' αὐτῶν ἐνίους.

8) Δοκιμασίαι πρὸς ἀνεύρεσιν θολωτῶν τάφων ἐν Τίρυνθι· διάκρισις ἀναχώσεων· ἀπαραίτητα στοιχεῖα πρὸς ποίησιν θολωτῶν τάφων.

Λαβὼν δὲ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παρὰ τοῦ Κάρω τρεῖς ἐργάτας, ἐδοκίμασα δι' ἀνασκαφῆς ἐπί τινος κρασπέδου τῆς παρακειμένης ἀκροπόλεως τῆς Τίρυνθος πρὸς εὕρεσιν θολωτοῦ τάφου· διήνοιξα δῆλα δὴ πλησίον τῆς εἰς τὸ χωρίον «Κοφίνι» ἀγούσης δημοσίας ὁδοῦ δύο μικρὰς τάφρους, ἵνα ἴδω τὴν σύστασιν τῶν χωμάτων πρῶτον, ὁπόσα εἶχον ἄνωθεν κατολισθήσει σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ τὰ ὑπ' αὐτά, ἂν ἦσαν εὔθετα πρὸς ποίησιν θολωτοῦ τάφου.

Βαθύνων δ' ἐπὶ ἓν μέτρον, συνήντων θραύσματα ἀγγείων, τῆς Μυκηναίας μόνον περιόδου, καὶ μικροὺς διεσπαρμένους λίθους, μὴ ἀποτελοῦντας τοιχάρια οἰκίσκων, οἷοι, ἂν ὑπῆρχον, θὰ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

ἀνευρίσκοντο κατ᾽ ἐκεῖνο τοῦ βάθους, ἐξισούμενον πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν λέβητα οἰκίσκους· βαθύτερον δὲ τοῦ μέτρου ἤρξαντο ἀναφαινόμενα πλείονα θραύσματα ἀγγείων πηλίνων, γραπτῶν, καὶ τούτων ἐξαιρέτου τέχνης καὶ κοσμήσεως, οἷα, καθ᾽ ἅ μοι εἶπεν ὁ Κάρω, οὐχὶ πολλὰ εἶχον εὑρεθῆ κατὰ τὰς γενομένας προγενεστέρας γενικὰς ἀνασκαφὰς τῶν τε ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως κτισμάτων καὶ τῶν εὐθὺς ὑπὸ τὰ τείχη σημείων.

Πρὸς δὲ τούτοις παρετήρησα ὅτι ἀπὸ τοῦ βάθους ἐκείνου τὰ ἀνευρισκόμενα ἐν τοῖς χώμασι λιθάρια ἐνεφάνιζον ἐπικεκολλημένας πωρώσεις μικράς, οἷαι συνήθως σχηματίζονται ἐπὶ τῶν λίθων διὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἀναχώσεων· πράγματι δὲ τοιαύτας ἀναχώσεις ἀναμένομεν ἐν τοῖς δρόμοις τῶν σημαντικῶν θολωτῶν τάφων, ὧν ἐγένετο μακρὰ χρῆσις πρὸς ταφὴν τοῦ ἑκάστοτε ἀποθνήσκοντος μέλους τῆς οἰκογενείας πολυχρονίου γένους, οἷα τὰ τῶν βασιλέων τῆς Τίρυνθος· διὸ εἰκάζω, καίτοι ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη ὑπῆρξεν ὀλίγων ὡρῶν μόνον ἔργον, διὰ τῶν μνημονευθέντων ἐργατῶν, ὅτι ἐκεῖ που δυνάμεθα νὰ ἀναμένωμεν θολωτὸν τάφον.

Διότι ἡ κατολίσθησις χωμάτων ἐκ τῆς ὑπερκειμένης ἀκροπόλεως, ἐξ οὗ γεγονότος ἠδύναντο ἐπίσης νὰ προέλθωσιν αἱ παρατηρηθεῖσαι πωρώσεις τῶν λιθαρίων καὶ τὰ θραύσματα τῶν ἀγγείων καὶ οἱ διεσπαρμένοι λίθοι, καθίσταται ἧττον πιθανή, λόγῳ μάλιστα τῆς μακρᾶς ὁπωσδήποτε ἀποστάσεως καὶ τοῦ ἱκανοῦ βάθους, εἰς ὃ ἐξικόμεθα διὰ τῆς σκαφῆς· τοσαύτη ἔκτασις χωμάτων, προελθόντων ἐκ κατολισθήσεων, θὰ ἐφαίνετο παράδοξος, καὶ μόνον δι᾽ ἐπίτηδες γενομένων ποτὲ ἀπορρίψεων ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν Μυκηναίων κατοίκων ἠδύνατο νὰ ἑρμηνευθῇ· ἀλλὰ λόγος τις πρὸς τοιαύτην παραδοχὴν δὲν ἐμφαίνεται.

Τοὐναντίον δὲ ἡ σύστασις τοῦ κατὰ τὸ ἀνασκαφὲν τοῦτο σημεῖον ἐδάφους εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ μάλιστα εὔθετος πρὸς ποίησιν θολωτοῦ τάφου. Διότι πρὸς τοιοῦτον ἔργον ἀπῃτεῖτο πρῶτον νὰ ἀνοιχθῇ μέγας καὶ λίαν βαθὺς στρογγύλος βόθρος, οὗτινος ἡ μὲν διάμετρος πρὸς ποίησιν σημαντικοῦ τινος θολωτοῦ τάφου ἀπῃτεῖτο νὰ εἶναι ἓξ μέτρων τοὐλάχιστον, ὁ δὲ ἄξων ὀκτώ· ἂν ὅμως οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι τεχνῖται, οἱ *δῖοι Πελασγοί,* οἱ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

ποιοῦντες τοὺς θολωτοὺς τάφους, εὕρισκον κατὰ τὴν διάνοιξιν τῶν βόθρων τούτων συνεχεῖς βράχους συμπαγῶν λίθων, οἷοι εἶναι οἱ κατὰ τὰ Νότια κράσπεδα τῆς ἀκροπόλεως τῆς Τίρυνθος εὐθὺς ὑπὸ τὰ τείχη φυσικοὶ βράχοι, ἡ κοινῶς ὑπὸ τῶν νῦν κτιστῶν καλουμένη «ριζιμνιὰ πέτρα» ἢ «μαντέμι», θὰ ἐγκατέλειπον βεβαίως τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς ἐπίμοχθον, δαπανηροτάτην καὶ κινδυνώδη πρὸς τοιαῦτα κτίσματα· τὸ αὐτὸ θὰ ἔπραττον, ἂν εὕρισκον εἰς ἧττον τοῦ ἀπαιτουμένου τέρματος ὕδωρ, διὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου καὶ προσομοίους τεχνικοὺς λόγους.

'Αλλ' ἐνταῦθα οὐδέτερον συνέβαινε: διότι παρετηρήσαμεν εἰς ἀπόστασιν 100μ· περίπου ἀπὸ τῆς θέσεως, ἐν ἡ εὑρέθη ὁ λέβης, ὅτι χωρικός τις τῶν νῦν ἔχει διανοίξει βόθρον ἀρκούντως μέγαν πρὸς ποίησιν φρέατος, καὶ τελείως ὅμοιον ἐκείνου, ὃν θὰ διήνοιγον οἱ παλαιοὶ κτίσται πρὸς ποίησιν θολωτοῦ τάφου. 'Εν αὐτῷ λοιπόν, παρετηρήσαμεν ὅτι τὸ χῶμα ἀπὸ μὲν τοῦ νῦν ἐδάφους μέχρι που βάθους 0·80μ· εἶναι μαλακὸν καὶ παχύ, τὸ νῦν καλλιεργούμενον γονιμώτατον ἔδαφος τῆς πέριξ πεδιάδος. Περαιτέρω δ' ἐπὶ βάθος 3μ· καὶ πλέον ὑπάρχει στρῶμα τροχμαλοπαγές, συγκείμενον ἐκ σκύρων, οἵους συγκομίζουσιν οἱ κατακλύζοντες χείμαρροι, ἐσχηματισμένον λίαν μὲν συμπαγές, οὐχὶ δὲ δυσχερῶς διανοιγόμενον διὰ τῆς σκαπάνης, καὶ μὴ κατακρημνιζόμενον εὐχερῶς· μετὰ δὲ τὸ στρῶμα τοῦτο ὑπάρχει ἐπὶ βάθος 2μ· περίπου χῶμα ἀργιλλῶδες ἐρυθρόν, στερούμενον παντελῶς λίθων, οὗ κατὰ τὸ τέρμα λίαν βαθύτερον ἀνευρίσκεται ὕδωρ τὸ πρῶτον, καὶ τοῦτο στάσιμον (πρβ. ἄνω σελ. 203).

'Αφ' οὗ λοιπὸν ἐν τῷ ταπεινοτάτῳ σημείῳ τῆς παρὰ τὰ κράσπεδα ταῦτα πεδιάδος τὸ ὕδωρ ἀνευρίσκεται μόλις εἰς βάθος 6μ·, καὶ δὴ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ μετὰ ῥαγδαίας βροχάς, καὶ τοῦτο μὴ ἀναβρύον μηδὲ ἀνυψούμενον, συμπεραίνομεν ὅτι ἐν αὐτοῖς τοῖς κρασπέδοις, περὶ ὧν προείπομεν, τοῖς ὀλίγον ἔξω τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα τὸ ἔδαφος εἶναι ἱκανῶς ὑψηλότερον, τὸ ὕδωρ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναφανῇ εἰς βάθος 12μ· καὶ πλειόνων ἔτι. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, καὶ τὸ ἄνω δηλωθὲν πολλαχοῦ μὴ βραχῶδες τοῦ τόπου, ἀποτελοῦσι τὰ δύο ἄριστα στοιχεῖα, ἅτινα ἠδύνατο νὰ ποθήσῃ, καὶ ἅτινα ὤφειλε νὰ ἐπιζητήσῃ ὁ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

τεχνίτης, ὁ ταχθεὶς παρὰ μεγάλην καὶ σπουδαίαν ἀκρόπολιν τῆς Μυκηναίας περιόδου νὰ ποιήσῃ ὑπόγαιον θολωτὸν τάφον.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ ὕπαρξις τοιούτων τάφων κατὰ τὰ δηλωθέντα κράσπεδα εὐθὺς ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος, αἱ δὲ γενόμεναι δοκιμασίαι, καίπερ οὖσαι καθ' ἑαυτὰς λίαν μικρᾶς ἐκτάσεως, καὶ τούτου ἕνεκα μικρᾶς σπουδαιότητος, ὑποδεικνύουσιν ὅτι δὲν θὰ ἦτο ματαιοπονία ἡ εὐρυτέρα ἐξερεύνησις πρὸς τοιαύτην εὕρεσιν.

9) Ἡ ἐξιχνίασις θολωτῶν τάφων· οἱ προδοτικοὶ αὐτῶν δεῖκται· ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως καὶ οἱ λοιποὶ θολωτοὶ τάφοι διὰ τί ἐσυλήθησαν λίαν πρωΐμως· πόθεν ἡ ἐπωνυμία τούτων ὡς «θησαυρῶν».

Δὲν ἀνεκαλύφθησαν ὅμως ἐνταῦθα ἄχρι τοῦδε τοιοῦτοι θολωτοὶ τάφοι, οὔτε ὑπὸ τῶν παλαιῶν τυμβωρύχων, οὔτε ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἀλλ' οὔτε ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων, διὰ δύο κυρίως λόγους, ὧν ἕνεκα ἐν γένει δὲν ἀνακαλύπτονται εὐχερῶς οἱ *ἀσύλητοι* θολωτοὶ τάφοι τῶν πόλεων καὶ τόπων τῆς Μυκηναίας περιόδου. Καὶ πρῶτος μὲν λόγος εἶναι ἡ *ἔντεχνος* ποίησις αὐτῶν, ἧς ἕνεκα δὲν κατέπεσε μέρος τῆς θόλου, οὔτε διερράγη τί που αὐτῆς, οὐδὲ τῶν ἀντιμετώπων τοίχων τοῦ δρόμου οἱ ἀνώτατοι λίθοι διεφάνησαν ἐξ ἀπορροῆς τῶν χωμάτων, τελεσθείσης σὺν τῷ χρόνῳ, λόγῳ τοῦ ἐπικλινοῦς τῶν ἐδαφῶν, ἐν οἷς οἱ τάφοι οὗτοι ποιοῦνται συνήθως καὶ κατὰ προτίμησιν.

Δεύτερος δὲ λόγος διασώσεως τῶν θολωτῶν ἐν γένει τάφων ἀπό τε τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων τυμβωρύχων εἶναι ὁ *ὑπολογισμὸς* τοῦ ὕψους τῆς θόλου· τοῦτο δῆλα δὴ πρέπει ἐκ τῆς πρώτης ζώνης τῶν κατωτάτω δόμων νὰ ὑπολογισθῇ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, ἵνα μὴ τὸ ἀνώτατον τῆς θόλου σημεῖον ὑπερβῇ τὸ τότε ὁρατὸν ὁριζόντιον ἔδαφος, ὅπως μὴ ληφθῇ ἀνάγκη ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τῆς ποιήσεως τύμβου διὰ συσσωρεύσεως πολλῶν ξένων φορητῶν χωμάτων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ θολωτοῦ τάφου ὑπὲρ τὸ ὄπαιον.

Διότι τὰ δύο ἐκτεθέντα ἐλαττώματα ἀποτελοῦσι τοὺς *προδί-*

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

δοντας ἑαυτοὺς θολωτοὺς τάφους· ἐξ αὐτῶν δὲ βεβαίως τῶν ἐλαττωμάτων ὡρμήθησαν ἤδη οἱ ἀρχαῖοι τυμβωρύχοι πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ σύλησιν τῶν ἐν τοῖς τάφοις τούτοις πλουσιωτάτων κτερισμάτων, ἰδίως τῶν ἐκ πολυτίμων μετάλλων πεποιημένων, ὧν μάλιστα ἕνεκα ἐπεζήτησαν ἐπιμόνως καὶ κατώρθωσαν πολλάκις τὴν ἀνεύρεσιν καὶ σύλησιν τῶν τοιούτων τάφων, ὡς προκύπτει ἔκ τε αὐτῶν τούτων τῶν τάφων, οὓς νῦν βλέπομεν πάλαι σεσυλημένους, καὶ ἐκ χωρίων ἔτι ἀρχαίων συγγραφέων.

Οὕτω λοιπὸν ἕνεκα τῆς ἐκ τῶν ἐκτεθέντων αἰτίων προκυψάσης *προδοτικότητος*, ἀνευρέθησαν πάλαι καὶ ἐσυλήθησαν πολλοὶ καὶ σπουδαῖοι θολωτοὶ τάφοι, ὅ τε λεγόμενος *θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως*, ὁ μέγιστος μὲν καὶ ἄριστος τῶν τοιούτου εἴδους, ἀλλ' οὐχὶ ὁ πρὸς ἀπόκρυψιν ἐντεχνότατος, καὶ ὁ τῆς ***Κλυταιμήστρας*** καὶ τοῦ ***Ἀγαμέμνονος*** ἐν Μυκήναις, ἔτι δὲ οἱ τῶν ***Ἰωλκίων*** ἐν Διμηνίῳ τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας, ὁ παρὰ τὸν «Ἅγιον Ἡλίαν» τῆς Τίρυνθος ὑπὸ τοῦ Κάρω ἐν ἔτει 1914 ἀποκαλυφθείς, ὁ ἐν *Ὀρχομενῷ* καὶ ἄλλοι πολλοί, ἢ ἀνευρεθέντες ἤδη, ἢ λανθάνοντες, καίπερ πάλαι σεσυλημένοι.

Ἐν μὲν δῆλα δὴ τῷ τάφῳ τοῦ Ἀτρέως, παρὰ τὸ καλῶς πρὸς στερέωσιν τῶν χωμάτων τοῦ δρόμου κατασκευασθὲν ἔξω τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἀνάλημμα, δὲν ὑπελογίσθη καλῶς ἡ σὺν τῷ χρόνῳ οὐχὶ μακρῷ ἀπορροὴ τῶν ἐπικειμένων ἀνωτάτω ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ δρόμου χωμάτων· ταῦτα λοιπόν, μὴ ἐπικείμενα πολλὰ καὶ στερρῶς, λόγῳ δὲ καὶ τῆς ἀποτόμου κλίσεως, παρασυρθέντα κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν, ἐπέδειξαν, ὀλίγους αἰῶνας μετὰ τὴν ποίησιν τοῦ τάφου, τοὺς ἀντιμετώπους τοίχους, καὶ προύδωκαν τοῖς τυμβωρύχοις λίαν πρωΐμως τὸ μνημεῖον, ὅπερ φαίνεται ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑπὲρ τὸ ὀπαῖον ἔφερε καὶ ξένα φορητὰ χώματα σεσωρευμένα, προδοτικὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐπίσης.

Τοιούτων δὲ φορητῶν χωμάτων μέγαν σωρὸν εἶχον καὶ ὁ τῆς Τίρυνθος εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ βουνοῦ τοῦ «Ἁγίου Ἠλία» μνημονευθεὶς τάφος, καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἐν Διμηνίῳ, ὁ ἀκέραιος, ὑπάρχοντα ἔτι, καὶ λίαν μακρόθεν προδίδοντα τὸν τύμβον καὶ τὰ ὑποκείμενα αὐτῷ· τοῦτο δὲ τὸ γνώρισμα δὲν ἠδύνατο βε-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

βαίως νὰ διαφύγῃ τὸ ἠσκημένον βλέμμα τῶν ἀρχαίων τυμβωρύχων.

Ὁ δὲ λεγόμενος τάφος τῆς *Κλυταιμήστρας*, καὶ ὁ οὐ μακρὰν αὐτοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν Μυκήναις, καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἐν Διμηνίῳ, ὁ μὲν πρῶτος καὶ λόγῳ τῆς συναντήσεως ἀφθόνων ὑδάτων κατωτάτω, πάντες δ' ἕνεκα τῆς μὴ στερρᾶς ποιήσεως τῆς θόλου, διασεισθέντες σὺν τῷ χρόνῳ, ἐνεφάνισαν ἐκ τῶν ἄνω, ἢ που ἐκ τῶν πλαγίων, ὀπάς, δι' ὧν, ἰδόντες τὸ ὑποκείμενον χάος οἱ τολμηρότεροι τῶν ἀρχαίων τυμβωρύχων, κατῆλθον, ἐσύλησαν αὐτοὺς καὶ ἀφῆκαν, ἵνα καταπέσωσι σὺν τῷ χρόνῳ· τινὲς δὲ κατέπεσον, προτοῦ συληθῶσιν, ὡς ὁ τοῦ « Καπακλὶ » παρὰ τὸν Βόλον, ὁ ἐν « Δρανίτσᾳ » τῶν Δολόπων, ὑπ' ἐμοῦ ἀνασκαφείς· καὶ ἄλλοι ὁμοίως τούτοις εὐτελεστέρας καὶ ἀμελεστέρας ἐργασίας.

Τοιοῦτοι λοιπὸν καὶ ὅμοιοι λόγοι κατέστησαν ἐμφανεῖς λίαν περιφήμους τάφους θολωτοὺς τῆς Μυκηναίας περιόδου, οἵτινες, πάλαι συληθέντες, ἐπωνομάσθησαν διὰ τῆς παραδόσεως αὐτῶν τῶν τυμβωρύχων παρὰ τῷ λαῷ *θησαυροὶ* εὐλόγως, ὡς πλουσιώτατα καὶ πολυτιμότατα ἐνέχοντες κτερίσματα, καὶ ταῦτα ἐντὸς ὑπογαίων καὶ ἀποκρύφων κρυπτῶν.

Ἀλλὰ τοὐναντίον οἱ μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ προνοίας καὶ δι' εὐφυῶν ὑπολογισμῶν τοῦ ὕψους τῆς θόλου ποιηθέντες θολωτοὶ τάφοι, δὲν ἐπέδειξαν δι' οὐδενὸς τῶν ἐκτεθέντων σημείων τὴν ἑαυτῶν ὕπαρξιν τοῖς τυμβωρύχοις, καὶ οὐ μόνον ἀσύλητοι παραμένουσιν ἔτι ὑπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ἄρτιοι τὰ πολλὰ καὶ λίαν ἀφανεῖς, εἰ μή ποτε κατά τινα συγκυρίαν εὑρέθησάν τινες ἕνεκεν ἄλλων λόγων.

Τοιούτους λοιπόν, λίαν ἐντέχνως πεποιημένους τάφους, ἀναμένομεν μάλιστα ἐν Τίρυνθι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν καὶ νῦν ἔτι καταπλήττουσαν τέχνην, μεθ' ἧς οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι καὶ μεγαλοφυεῖς ὄντως κτίσται ἐποίησαν τὰ τείχη, καὶ μάλιστα τὰς ὑπερμεγέθεις σήραγγας, τὰς κρύπτας καὶ μυστικὰς διεξόδους αὐτῶν, ἔτι δὲ τοὺς ὑπογαίους ὀχετούς, ἅτινα καὶ νῦν ὁ τὸ πρῶτον καὶ ἄνευ ἐμπείρου ὁδηγοῦ ἐπισκεπτόμενος τὴν Τίρυνθα, δυσκόλως δύναται νὰ ἀνεύρῃ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

Ἀκριβῶς δὲ ταῦτα καὶ ἡ γενικὴ ἐμφάνισις τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ὡς πανόπλου καὶ μέχρι ὀδόντων ὡπλισμένου ἀνθρώπου, δι᾽ ἧς τὸν τειχισμὸν οὕτως ἀπῃτήθησαν μέγισται δαπάναι, δεικνύουσιν ὅτι τὰ βασιλικὰ γένη τῆς Τίρυνθος καὶ εὐημέρησαν σπουδαίως καὶ περὶ ποιήσεως μεγαλοπρεπῶν τάφων δι᾽ ἑαυτὰ ἐμερίμνησαν· διότι ἡ ἐν γένει ἐπισκόπησις τῆς Μυκηναίας περιόδου, ἰδίως ἐν Ἀργολίδι, καθιστᾷ ἐμφανὲς τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐλογίζοντο τὸν παρόντα βίον ὡς ἁπλῆν προπαρασκευὴν τοῦ αἰωνίου· διὰ τὸν τελευταῖον δὲ τοῦτον βίον, ὃν ἐν τοῖς τάφοις θὰ διήνυον, ἐφρόντιζον, ἤδη ἐν τῇ ζωῇ ὄντες, νὰ ἑτοιμάσωσι καὶ ἀπόκρυφον μεγαλοπρεπὲς ***ἀνάκτορον***, ἤτοι ***τὸν τάφον*** αὐτῶν, καὶ πλούσια σκεύη, καὶ κοσμήματα πολύτιμα, καὶ πράγματα σημαντικώτατα, ἵνα ἔχωσι μεθ᾽ ἑαυτῶν ἐκεῖ οἱ τὸν ἕτερον μακρότατον βίον μέλλοντες νὰ διανύσωσι.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι κατά τε τὴν πρώϊμον Μυκηναίαν περίοδον περὶ τὸ 1600 π. Χρ., ὅτε ἐκτίσθη ἡ ἔσω ἀκρόπολις τῆς Τίρυνθος, καὶ κατὰ τὴν ἀκμαίαν περὶ τὸ 1300 π. Χρ., ὅτε ἐποιήθη ἡ δευτέρα δι᾽ ἐπεκτάσεως τῆς πρώτης, οἱ ἐν συνεχείᾳ ἔκτοτε ἡγεμονεύσαντες ἐν Τίρυνθι ἐφρόντισαν νὰ ποιήσωσί τινας μεγαλοπρεπεῖς ὑπογαίους τάφους δι᾽ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς οἰκειοτάτους αὐτῶν, λαμβάνοντες πᾶσαν πρόνοιαν περὶ ἀποκρύψεως τῶν τάφων τούτων καὶ περὶ μὴ εὐχεροῦς ἀνευρέσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων.

Ἀκριβῶς δὲ τοιαύτην ἐξαιρετικὴν πρόνοιαν διαδηλοῦσιν αἱ σήραγγες, αἱ κρύπται καὶ αἱ μυστικαὶ διέξοδοι τῆς Τίρυνθος· ἡ δὲ μὴ εὐχερὴς ἀνακάλυψις τῶν τοιούτων τάφων ἐνταῦθα, ἡ μηδενὸς ἄχρι τοῦδε ἐμφάνισις ἐν τῷ φανερῷ, ὡς ἐν Μυκήναις, σεσυλημένου ἢ καταπεσόντος πάλαι, παρὰ τὰς ἐνδελεχεῖς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884 μέχρι σήμερον τελεσθείσας ἀνασκαφὰς τῆς Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ παρὰ τὰς ἄλλας αὐτῆς γενναίας ἐργασίας περὶ τὰ κτίσματα τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὰ τείχη αὐτῆς, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσι στοιχεῖα οὐχὶ ἀνάξια λόγου, ἵνα στηρίξωμεν πιθανὴν εἰκασίαν περὶ τοῦ ὅτι λίαν σημαντικοὶ καὶ ἐξαιρέτως ἐντέχνως πεποιημένοι τάφοι εὑρίσκονταί που καὶ λανθάνουσι κατὰ τὰ ἐγγύτατα τῇ ἀκροπόλει τῆς Τίρυνθος κρά-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212

σπεδα τοῦ λόφου, λίαν δυσχερῶς δυνάμενοι νὰ ἀνευρεθῶσιν.

Εἶναι λοιπὸν ἀξία τοῦ κόπου ἡ περαιτέρω ἐξερεύνησις τῶν δηλωθέντων τούτων σημείων ἐν ἀρχαίᾳ πόλει, ἐν ᾗ ἡγεμόνευσαν συνεχῶς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καθ' ἅπασαν τὴν Μυκηναίαν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1600-1000 π. Χρ. ὀνομαστὰ καὶ πλούσια καὶ γενναῖα βασιλικὰ γένη, περὶ ὧν ἡ ἀρχαία παράδοσις διέσωσε πολλὰ ὀνόματα καὶ περιφήμους καὶ πανελληνίου σημασίας πράξεις, ἐν αἷς μάλιστα διαλάμπουσιν αἱ τοῦ μεγίστου *Ἡρακλέους* τοῦ *Τιρυνθίου*.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26η ἰανουαρίου 1916.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 02:50:36 EEST - 167.114.118.212